

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Smysl života středoškolské mládeže

Vypracovala: Mgr. Andrea Nagyová
Vedoucí práce: PhDr. Iva Žlábková, Ph. D.
České Budějovice 2017

Abstrakt

Bakalářská práce má teoreticko–empirický charakter. V teoretické části se na základě odborné literatury zpracovaly poznatky vztahující se k problematice smyslu života, a to zejména z filosofického a psychologického hlediska. Cílem empirické části bylo zjistit, jakým způsobem nahlíží středoškolská mládež na vybraná témata – smrt, stáří, svoboda, osobní cíle, vnitřní uspokojení, pohledy na svět a společnost, láska, budoucnost a jaký je jejich smysl života. Dotazníkové šetření bylo provedeno u žáků středních škol.

Klíčová slova

středoškolská mládež, smysl života, svoboda, budoucnost, adolescent

Abstract

The work has a theoretical–empirical character. The theoretical part is based on the scientific literature processed evidence relating to the issue of the meaning of life, especially of philosophical and psychological perspective. The aim of the empirical part was to find out how high school youth looks on selected themes–death, old age, freedom, personal goals, inner satisfaction, views of the world and society, love, the future and what is their purpose in life. The questionnaire survey was conducted among secondary school students.

Key word

high school youth, the sense of life, liberty, future, adolescent, old age, death

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů i záznam o průběhu a výsledku obhajoby klasifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 15.4. 2016

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat především paní doktorce Žlábkové, vedoucí mé práce, za její cenné rady, pomoc a trpělivost. Další velký dík patří mé rodině a studentům, kteří mi pomohli s tvorbou empirické části.

Obsah

Obsah

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1. MLÁDEŽ.....	8
2. STŘEDOŠKOLSKÁ MLÁDEŽ NA PŘELOMU STOLETÍ.....	10
3. Výzkumy o smyslu života středoškolské mládeže.....	11
4. Smysl života středoškolské mládeže.....	13
5. Láska.....	18
6. Smysl a smysluplnost života.....	20
7. ŽIVOTNÍ PROBLÉMY MLÁDEŽE.....	22
8. IDENTITA, OSOBNÍ CÍLE A SVOBODA.....	24
9. Osobnost.....	25
10. Hodnoty a hodnotové orientace.....	25
11. Svoboda a osobní cíle.....	26
12. STÁŘÍ.....	27
13. SMRT.....	28
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
1. Metodika výzkumného šetření	30
2. Vyhodnocení výsledků z výzkumného šetření.....	31
3. Diskuze.....	52
ZÁVĚR.....	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	56
Internetové zdroje.....	57
PŘÍLOHA Č.1.....	58

ÚVOD

Po staletí se nejen slavní myslitelé, filosofové, králové, vůdci ale také obyčejní lidé ptají po smyslu života. Jak už to tak bývá každá doba, vyžaduje jiné odpovědi. Otázky ale zůstávají stejné. Jaký je smysl života, co je to láska, jaká je budoucnost, co znamená svoboda, jaké jsou cíle v osobním životě, co znamená stáří a co je smrt? Tato bakalářská práce má za cíl zjistit, jak tato témata vnímá současná středoškolská mládež. Vybraná témata jsou pro každého člověka nejen zajímavá, ale i důležitá a měli bychom na ně hledat odpovědi, tvoříme tím vlastní identitu. Středoškolská mládež je v období, kdy by měla vědět, co v životě chtějí dokázat, jaké mají plány a mít vlastní názory. Tato generace je totiž naše budoucnost. Důvodem, proč jsem si vybrala právě toto téma bakalářské práce byla zvědavost. Otázky týkající se smyslu života, lásky, budoucnosti, svobody, stáří a smrti jsou mi velmi blízké. Často o nich vedu debaty, čtu literaturu a vyzvídám u rodiny a přátel. Chtěla jsem vědět, jaký názor na vybraná témata mají studenti, kteří jsou v období, které je všeobecně definováno jako období nerozhodnosti.

Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. Teoretická část je zpracována na základě odborných poznatků z vybrané literatury zaměřující se na daná témata. Témata jsou vytvářena z hlediska psychologie, filosofie a částečně i sociologie. První kapitola je věnována mládeži na všeobecné rovině. Druhá kapitola je věnována středoškolské mládeži na přelomu století. Třetí kapitola je věnována výzkumu nejen o smyslu života středoškolské mládeže. Čtvrtá kapitola je věnována tématu smysl života středoškolské mládeže. Pátá kapitola se zaměřuje na životní problémy mládeže. Šestá kapitola se zaměřuje na téma lásky. Sedmá kapitola se věnuje pojmům identity, osobní cíle a svoboda. Osmá kapitola se zaměřuje na téma stáří. Devátá kapitola je věnována téma smrti. Kapitoly jsou kompatibilní s vybranými otázkami z empirické části týkající se smyslu života, lásky, budoucnosti, osobních cílů, svobody, stáří a smrti.

Empirická část je zaměřena na výzkum odpovědí, které byly položeny formou dotazníků vybraným studentům na středních odborných školách a gymnáziích v Českých Budějovicích. Vzhledem k otevřeným otázkám budou odpovědi zpracovány formou kvalitativního výzkumu, kdy každá odpověď bude zaznamenána a vyhodnocena. Všechny odpovědi od studentů budou kategorizovány u jednotlivých otázek a závěrem vyhodnoceny v diskuzi. Cílem výzkumu není komparace škol, ale ucelený pohled středoškolské mládeže na smysl života, lásku, budoucnost, svobodu, osobní cíle, stáří a smrt. Vzhledem k velmi osobním otázkám jsou odpovědi anonymní, jediné, co lze zjistit, je pohlaví studenta, věk a ročník studia.

Vzhledem k zajímavosti a aktuálnosti tématu bakalářské práce doufám, že bude přínosem nejen studentům, ale i pedagogům.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. MLÁDEŽ

Být adolescentem není jednoduché. Postupem našeho vývinu se stáváme v tomto období „rozdvojenými osobnostmi“. Chvíli víme co chceme, chvíli zase ne. Procházíme složitými změnami, které vyžadují správný náhled na svět, život i na sebe samu. V rámci vývinu označujeme toto období jako období dospívání. Dle Langmeiera a Krejčíkové¹ v knize *Vývojová psychologie* je dospívání definováno jako životní úsek omezený z jedné strany prvními známkami pohlavního zrání a ze strany druhé dovršení plné pohlavní zralosti. Není to však pouze tento znak, který značí dospívání. V návaznosti na biologické zrání prochází každý dospívající i významnými psychickými změnami, které lze označit jako hledání nových způsobů. Především se to týká nové pudové tendence, její uspokojování, kontroly, celkové emoční lability a zároveň příchodem vyspělejší osobnosti.²

Velmi výstižně se definuje toto stádium v níže uvedené citaci. „...*dochází k novému sociálnímu zařazení jedince, které se obráží v odlišném očekávání společnosti, pokud jde o jeho chování a výkony, i v měnícím se pojetí vlastní role a nově reflektovaného pojetí . Tělesné, psychické a sociální změny v období dospívání probíhají do jisté míry souběžně a navzájem závisle.*“³

Fáze dospívání lze rozdělit na dvě období – **období pubescence** (zhruba od 11–15 let) a **období adolescence** (zhruba 15–22 let). Nebudeme věnovat pozornost celému období dospívání. Pouze období adolescence v návaznosti na téma práce.

Období adolescence lze charakterizovat jako dobu plné reprodukční zralosti a dokončení tělesného růstu. Rychleji se mění postavení jedince ve společnosti (přechod ze základní školy na střední školu), rozvíjí se a prohlubují sexuální vztahy a mění se i pohled na sebe, na druhé, na svět a život jako takový. Všeobecně se této skupině říká teenagers, dorostenci, mladiství aj.⁴

Na začátku této kapitoly bylo řečeno, že být mladistvým není jednoduché. Je důležité se ptát proč. V tomto období se však očekává zodpovědnost za sebe i za své činy, přestože se rodiče stále o své děti starají, očekávají samostatnost. Dospívající si vytvářejí vlastní subkulturu, mají rozdílné oblečení, vyjadřují se mezi sebou specifickou komunikací. Často se říká, že dospívání je období

1 Langmeier, J., Krejčíková, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006, s. 142.

2 Srov., *tamtéž*, s. 142.

3 *Tamtéž*, s. 142.

4 Srov., *tamtéž*, s. 143.

emoční lability (Langmeier), konfliktu a vzdoru.

Z psychologického hlediska je emoční labilita chápána jako časté změny nálad (spíše negativisticky orientované), impulzivnost v chování, nepředvídatelné a nestálé reakce a postoje. Během tohoto období je nutné pozorovat, zda jedinec netrpí depresivními či úzkostnými stavy, zda dobře spí a jí (u dívek hrozí anorexie, bulimie, psychogenní přejídání). Jedinci se velmi rychle unaví, nebo naopak jsou příliš aktivní. Je potřeba brát tyto znaky dospívajících s rezervou, protože každý jedinec je jedinečný a tudíž má individuální charakter.

Období adolescence je všeobecně definováno jako období vzdoru. Obst⁵ v knize *Školní didaktika* vyvrací názor, že období dospívání by nutně mělo být období bouří a konfliktu. Dle Macka⁶ řada novějších studií potvrzuje, že vývoj adolescentů probíhá bez výraznějších psychologických změn. Naopak řada adolescentů má radost ze života, jsou vyrovnaní, mají se rádi, pozitivně vnímají tělesné změny, nemají problém se svojí sexualitou, přijímají názory a hodnoty od rodičů a nebojí se budoucnosti.

Budování identity je pro mladistvé velmi důležitý faktor, jak definuje následující citace. *„Nový způsob myšlení dospívajícím umožňuje pohlížet na sebe a svůj život, city a myšlenky jakoby zvnějšku, reflektovat sebe sama. Zaměření pozornosti na sebe i druhé je důležitým znakem dospívání.....hlavním tématem a zároveň úkolem dospívajícího je budování identity. Dospívající jsou polapeni mezi dvěma potřebami: odlišit se „být svoji“, a zároveň někam patřit, mít pocit bezpečí, být „in“, být součástí toho, co je důležité. Hledání identity je hledáním rovnováhy mezi těmito póly.“⁷*

V rámci shrnutí poznatků této kapitoly konstatuje, že s budováním identity souvisí vývoj základních schopností, zájmů a dovedností. Všeobecně vývoj ve všech směrech je výraznější než v předchozích obdobích, především se jedná o vývoj motoriky, pohybovou koordinaci, kognitivní vývoj, vnímání, myšlení, vývoj řeči. Dovednosti a zájmy se v rámci nových zkušeností rozšiřují a vylepšují. Emoce a socializace jsou dalším důležitým tématem v období dospívání. Dospívající se v tomto období distancují od rodiny a hledají útočiště u svých vrstevníků. Každý si hledá sám svůj způsob, jakým dosahuje samostatnosti, aniž by se ale ztrácela zpětná vazba s rodiči. Hovoříme o zdravé závislosti na rodičích, v opačném případě se mohou projevovat problémy, které mohou vyústit v nenávist, odpor a pohrdání. Dospívající sám nerozumí svým prudkým reakcím a snaží se

5 Srov., Kalhous, Z. Obst, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002, s. 67–72.

6 Macek, P., *Adolescence*, Praha: Portál, 1999.

7 Srov., Kalhous, Z. Obst, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002, s. 67–72.

je definovat a obhájit. Zpravidla příčinou jeho trápení a neštěstí jsou rodiče, kteří ho nechápají. Někteří dají rodičům za pravdu, někteří se obracejí ke snovému světu fantazie a iluze. Jiní se uzavírají před světem či naopak ho vyhledávají až příliš.

2. STŘEDOŠKOLSKÁ MLÁDEŽ NA PŘELOMU STOLETÍ

Mládež můžeme považovat za speciální sociální skupinu. Role mládeže je velmi složitá. Nachází se nad propastí při hledání své osobnosti.

Kraus⁸ v knize *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století* výstižně vyjádřil rozdíl mezi mládeží v období starověku a mládeží současnou. Upozornil, že již v 5. stoletím Sókrates prohlásil, že dnešní mládež si zvykla na přepych, nerespektovala autoritu a neměla úctu ke stáří. Současná mládež je jiná, je to samozřejmě dáno dobou industrializace a pokroku. Současná mládež je brána jako sociální prvek, který bude mít určující vliv na budoucí generace. Do mládeže v antické době tolik nadějí vkládáno nebylo. Až ti současní jsou těmi, kteří mohou změnit svět. A nejen to, určují vývoj, ať už vědomostní, klasifikační, partnerský, politický, ekonomický aj. Změny lze pozorovat i na úrovni hodnotové. Mění se postoj k partnerskému životu, manželství, ke vztahům v rodině, k sobě samému, k založení rodiny a kariéře.

Tyto postoje se mění také v důsledku industrializace, jak dokazuje následující citace. „*Vznik této sociální skupiny má souvislost s industrializací společnosti. Větší složitost výroby vyžadovala odbornou či vyšší přípravu na vzdělávání. Bylo proto nutné vytvořit časový a sociální prostor, ve kterém by se tato příprava mohla uskutečnit. Postupně došlo k institucionalizaci přípravy, což mělo za následek vznik nových vzdělávacích institucí – škol.*“⁹

Životní období středoškolské mládeže lze rozdělit do tří fází:

- odchod ze základní školy a příprava na profesní dráhu na různých středních školách,
- příprava na roli dospělých a pokračování studií na vysoké škole či zapojení se do pracovního procesu,
- navazování partnerských vztahů, manželství, plné zapojení všech do pracovního procesu, založení rodiny, plné zapojení do společenského života.

Důvodem, proč je tento proces tak složitý, je, že sama středoškolská mládež přichází již do

⁸ Srov. Kraus, B., et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006, s. 7–8.

⁹ *Tamtéž*, s. 9.

určité vytvořené společnosti, k jejímž stanovám přicházejí jaksi zvnějšku. Nezastávají však pouze roli přihlížejících, ale sami se mohou zapojit a přispět k tvorbě nového. Proces jejich socializace zahrnuje nejen přijímání stávajícího, ale také kritiku, konflikty a deziluze. Mění vlastní zkušenosti i hodnotové systémy.

Z následující citace je zřejmé, jak proces zrání ovlivňuje mladého jedince. „*Proces sociálního zrání, stejně jako celá osobnost mladého člověka je odvislá od struktury a šíře sociální pole, v němž se pohybuje.*“¹⁰

3. Výzkumy o smyslu života středoškolské mládeže

Sociální prostředí, ve kterém středoškolská mládež vyrůstá hraje velmi důležitou roli v jejich životě. Katrňák¹¹ a kolektiv v knize *Na prahu dospělosti* zmiňují, že věk, vzdělání, příjem, rodinný stav, počet dětí, sociální třída do níž spadají má velký vliv na jejich životní dráhu a osud. A nejenom to, zahrnují se jak osobností rysy tak životní přesvědčení. Katrňák a kolektiv¹² ve své knize provedli výzkum na téma Představy o časování životních událostí. Měli k dispozici údaje o předpokládaném časování vybraných životních událostí.

Ptali se respondentů ve věku 15–17 let, kdy nastanou určité změny v jejich životě jako jsou: odstěhování se od rodičů, první zaměstnání, bydlení s partnerem, sňatek a děti. Upozorňují, že všechny otázky týkající se budoucnosti jsou pouze hypotetické a reálné načasování vždy záleží na mnoha faktorech. V jejich výzkumu nejde příliš o to formulovat prognózy, nýbrž zjistit představy mladé generace o tom, jak se bude vyvíjet jejich život. Především je zajímalo, zda se představy středoškolské mládeže výrazně liší od předchozích generací, které jsou již známy ze statistik.

Dále se zaměřili na otázky týkající se odlišností určitých skupin. Zda se názory mladých lidí na výše zmíněná témata mohou odlišovat na základě vzdělání, sociální třídy a území. Pro ilustraci, odchod od rodičů a přechod do zaměstnání datuje středoškolská mládež cca od 20–25 roku jejich života. Z jejich výzkumu je patrné, že se tázaná skupina mladistvých dá rozdělit na dva póly. Otázkou bylo, proč je mezi tímto časováním pěti letý rozdíl. Důvodem byl výběr střední školy. Respondenti, kteří studovali učňovský obor se přikláněli k odchodu od rodičů dříve, než například gymnazisté, kteří uvažují o následném studiu, takže budou stále finančně závislí na rodičích. Tito respondenti odcházeli od rodičů až po 25 roce. Rozdíly spatřovali hodnotitelé i v pohlaví. Dle výzkumu se dívky chtějí stěhovat od rodičů dříve než chlapci.

10 Srov., Kraus, B., et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006, s. 12.

11 Srov., Katrňák, T., et al. *Na prahu dospělosti*. Praha: Dokořán, 2011, s. 105–125.

12 Srov. *tamtéž*, s. 105–125.

Nemalou váhu má také rodinný stav. V případě, že jsou rodiče rozvedení odchod se může urychlit o rok oproti úplným rodinám. Bylo vyzorováno, že zatímco dívky by od rodičů odcházeli dříve než chlapci, tak paradoxně dívky nespěchají s nástupem do zaměstnání na rozdíl od chlapců.

Dalším výzkumným tématem bylo společné bydlení a sňatek jako přechod k partnerskému životu. Zde bylo zjištěno, že přechod k bydlení se předpokládá mezi 20–25 rokem věku, jak již zřejmé z předchozího výzkumu týkajícího se odchodu od rodičů. Svatba se datuje mezi 25–30 rokem věku.

Průměrný věk u dívek je 26,9 let a chlapců 29,2 let. Dřívější stěhování od rodičů jsou mnohem běžnější než bylo v totalitním režimu. Je známo, že novomanželé ještě několik let bydleli s rodiči. Zajímavým zjištěním také bylo, že polovina respondentů plánuje odchod od rodičů společně s partnerem, naopak druhá polovina si dokáže představit žít pár let samostatně bez partnera. Časování sňatku dle výzkumu si mladiství představují tak 4 roky po seznámení se s partnerem.

Poslední výzkumným tématem skupiny bylo rodičovství jako definitivní výměna rolí a vstup do společnosti. Respondentům položili otázky, kdy očekávají svého prvního potomka. Odhadovaný věk by u dívek měl být 27,9 let a u chlapců až o dva a půl roku déle. V úvahách mladistvých se již dále hranice rodičovství neposunuje za hranice 30. roku. S rozhodnutím stát se rodičem také souvisí vzdělání, které mladistvý má. V případě učňovských oborů bývá rodičovství dříve, než u studentů gymnázií, kde je předpoklad nástupu na vysokou školu. Nemalý vliv na rodičovství má samozřejmě také vzdělání rodičů a jejich životní styl. Pokud rodiče mladistvého měli dříve, dalo by se předpokládat, že i jejich dítě založí rodinu dříve. Jedná se o přibližně roční posun životních událostí.

Z celkového výzkumu Katrňák¹³ a kolektiv zjistili, že časování životních událostí ve zkratce se příliš neliší chlapci od dívek. Není rozdíl ani z hlediska vzdělání nezávisle na typu studia. Předpokládají se stejné intervaly mezi odchodem od rodičů, sňatkem, i rodičovstvím. Z hlediska sociologie je toto rozhodování zcela individuální. Jak z hlediska psychologického tak filozofického. Přesto lze dle Katrňáka¹⁴ a kolektivu vysledovat hromadné tendence.

Přestože se časově životní předěly mohou různit, jejich výskyt a pořadí se lišit nemusí. Z hlediska životní cesty se vždy očekává odchod od rodičů, sňatky v různém věku s tím, že se pořadí bude variovat. Ale dle výzkumu to tak nemusí být. V datech jsou poměrně homogenní modely životní dráhy, které mají u většiny dotazovaných standardní tradiční pořadí. Dle výzkumu je zjevné, že středoškolská mládež příliš nevybočuje z demografického chování současnosti. Naopak se oproti minulé době jeví více tradicionalisticky.

13 Srov. Katrňák, T., et al. *Na prahu dospělosti*. Praha: Dokořán, 2011, s. 105–125.

14 Srov. *tamtéž*, s. 105–125.

Podívali jsme se na středoškolskou mládež z hlediska sociologie. Nyní se podíváme na vnímání smysluplnosti života z hlediska filosofie a psychologie. Jak již bylo výše zmíněno, jsou známy etapy, které mládež, ať chce nebo nechce, nemůže změnit. Je to dáno kulturou, životním standardem, společností. Co je však velmi individualistické, je pohled na osobní život. To, jakým způsobem budeme chtít žít, v čem vidíme smysl života je ryze individuální. V následující kapitole se budeme věnovat tématu smyslu života u středoškolské mládeže.

4. Smysl života středoškolské mládeže

Pokud se řekne smysl života, vyvstane otázka, co to vlastně je. Jak ho můžeme chápat či definovat. O čem život je, proč jsme vlastně na tomto světě a kam směřujeme. Smysl života je předmětem oboru filosofie, teologie a také dalších věd.

K otázce smyslu života se také vyjadřuje Eucken¹⁵ v níže uvedené citaci. *„Otázka po smyslu a hodnotě života působí v klidných dobách malé starosti, poněvadž okolí uvádí jednotlivce do pevné souvislosti a poskytujeme mu v ní oporu a cíl. Stává se teprve palčivou, stává-li se nejistou základní podstata života, vznikají-li v něm rozkoly, které vedou jednání různými směry. Pak se musíme chtít nechtě utéci k vlastnímu myšlení, pak se musíme snažit s jeho pomocí o samostatný hlavní směr života, bychom získali úsilím o něj obranu a zbraň proti všemu temnému a nepřátelskému, jež neustále na nás doráží.“*¹⁶

V předchozí kapitole jsme se věnovali časovým životním etapám středoškoláků ze sociologického hlediska tj. odloučení od rodiny, první práce, výběr partnera, manželství a založení vlastní rodiny. Životní etapy velmi úzce souvisí i se smyslem života každého jedince. Smysl života spatřuje každý jedinec v něčem jiném. Někdo ho vidí v životním řádu, jiný zase v záchraně světa, v pomoci nemohoucím, starým lidem, zvířatům, někdo ho také vnímá jako přežití v tomto světě, někdo ho vidí v rodině, v kariéře, jiní zase ve slávě nebo v penězích. Veškeré tyto myšlenky pocházejí z dětství. To v čem jsme vyrůstali, jak nás vychovali rodiče, k čemu nás vedli, jak se k nám chovali. Veškeré poznatky a zkušenosti v nás formují představy o smyslu života. A právě na prahu dospělosti uceluje mládež své představy o smyslu životu. Procházejí konflikty, radostmi života a přemítají co pro ně má vlastně smysl.

Současná doba středoškolskou mládež nesužuje představami o přežití, boj o holý život, jako

15 Eucken, R. *Smysl a hodnota života*. Praha: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, 1938.

16 *Tamtéž*, s. 29.

to zažil velmi významný představitel a zároveň zakladatel existenciální analýzy a logoterapie Viktor Frankl¹⁷. Narodil se ve Vídni jedné židovské rodině, během druhé světové války se díky svému původu dostal do koncentračního tábora, kde si musel zachovat pouze své já. Jeho potřeby a potřeby jiných se zúžily pouze na pud sebezáchovy a to nebylo příliš lehké. Smysl života tak během dlouhých hodin, dní a měsíců, ne-li roků spatřoval v naději. Ta mu dávala sílu svůj boj neprohrát. Nekonečné ponižování, žádný osobní prostor, absolutní odbourání hygienických návyků, natož pak myšlenky na společenský život. Nic z toho se vězňům z koncentračního tábora nedostávalo. Apatie a beznaděj byla na každém kroku.

Smysl života se dle Frankla¹⁸ mění od člověka k člověku a ze dne na den. Proto dle něj nezáleží na obecném smyslu života, nýbrž na smyslu života určité osoby v daném okamžiku. To bychom mohli potvrdit i při současném bádání po smyslu života středoškolské mládeže. Jedná se o velmi individuální jev.

Dle Frankla¹⁹ je důležité nehledat abstraktní smysl života, protože každý má ve svém životě specifické povolání a poslání. Život každého z nás je neopakovatelný. Každý je k něčemu určen a žádá se od něj splnění svého poslání. Každá situace v životě je výzvou a předkládá určitý problém. Správně pochopenou otázkou po smyslu života neklade člověk životu, ale život člověku. Jedinec by se neměl tázat na to, co je smyslem jeho života, ale vzít vážně konkrétní otázky, které mu dává sám život v určitých chvílích. Odpovědí na tyto otázky je jen odpovědnost za vlastní život v určitých situacích s danými úkoly.²⁰

To, že se současná mládež, nemusí strachovat o holý život neznamena, že by neměli nic společného s podstatou, kterou vyzdvihl Frankl a to je odpovědnost za vlastní život a za vlastní činy.

Jan Poněšický²¹ v knize *Člověk a jeho postavení ve světě* definuje jako „*mysl života jako hledání rovnováhy mezi jeho egoismem, jeho vlastními zájmy, vlastní svobodou – a spoluprací, spolubytím a ostatními, neboť člověk má přirozený pud přežít, ale je založen i jako sociální bytost. Život a jeho smysl tedy lze definovat jako umění a úkol obojí sloučit.*“²²

Dle jeho názorů je cílem života život sám. Otázkou je, jaký je jeho smysl, tedy jeho cíl. Jakou mu dát formu a směr. Jedná se pouze o vlastní seberealizaci, či péči o druhé, o starost celého světa? Podmínkou k tvoření je vlastní odhad možností, odhodlanost splnit stanové cíle a počítat s následky

17 Frankl, E., V. *Člověk hledá smysl : úvod do logoterapie*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1994, s. 71–72.

18 *Tamtéž*, s. 71–72.

19 *Tamtéž*, s. 71–72.

20 Srov. *tamtéž*, s. 71–72.

21 Poněšický, J. J. *Člověk a jeho postavení ve světě*. Praha: Triton, 2006.

22 *Tamtéž*, s. 47.

vlastního jednání. Velmi trefně Poněšický²³ zdůrazňuje nutnost položit si otázky typu. O co je nejdůležitější pečovat? Co je všeobecně platné? Co je dílem současných společenských, rodinných, kulturních norem či předsudků?

Jak se ale úkolu zhostit? Nebo si máme každý zvolit svou vlastní cestu a pokud ano v kolika letech? Při jakém věku přitakat svému rozhodnutí, protože smýšlení dítěte, mládeže, dospělého, starého, bohatého, chudého, vzdělaného či nevzdělaného jsou různá. Velkou roli také hraje doba, ve které žijeme, vývoj společnosti, lidstva, globalizace a stav, ve kterém se v současnosti nacházíme. To vše zahrnuje naše smýšlení o podstatě a smyslu života.²⁴

Určitou odpověď na tyto otázky nám může poskytnout vývojová psychologie. Sleduje vývoj jedince od narození až do stáří, jak nám ukazuje následující citace.

„Nejdůležitějším úkolem je zde utvářet zdravé, stabilní a – přiměřeně ke svým schopnostem – sebevědomé osobnosti ruku v ruce s podporováním přirozené vztahovosti, senzibility, tolerance a respektu k druhým, k okolí. Jde tedy o to nechat rozvinout vynořující se potřeby, motivace a zájmy přiměřené tomu, kterému věku. V podstatě se neustále střídají stádia separace a individuace s komplementární potřebou po opětném spojení, po vztahu, s imaginárním cílem konečné harmonie.“²⁵

Může nám to připomínat představu harmonické jednoty duševní a tělesné krásy. Pojem kalokagathia nebo také kalos agathos se objevuje již v antickém Řecku. Starověcí Řekové byli přesvědčeni, že krása, dobro a ctnost patří k sobě a mají hodně společného. Pod tímto pojmem se představoval i mužský ideál harmonického souladu. V klasické době se používal jako označení pro dokonalého aristokrata.²⁶

Slovo nebo lépe řečeno slovní složenina kalokagathia pochází z řečtiny. "Kalos" můžeme chápat jako: krásný, sličný, slušný, vhodný, příznivý, dokonalý, chytrý, příjemný, prospěšný, přiměřený, šťastný. "Agathos" pak můžeme chápat jako: dobrý, statný, mocný, chrabrá, zdárný, šlechetný, urozený, řádný, zdravý, čestný. Toto významové bohatství složeniny kalokagathia můžeme volně přeložit jako soulad krásy a dobra. Kalokagathia představuje řecký ideál krásy, který se projevuje jak v morálním tak tělesném dobru.²⁷ Nelze opominout základní Platónské pojetí trojice krása, dobro, pravda, které úzce souvisejí s klasickým athénským spojením kalokagathie. S tématem krásného tělesného zjevu, ale také s renesančními koncepty.

23 Poněšický, J. J. *Člověk a jeho postavení ve světě*. Praha: Triton, 2006, s. 47.

24 *Tamtéž*, s. 47.

25 *Tamtéž*, s. 46–47.

26 Srov. *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda, 1974, 1. vyd., s. 306.

27 *Tamtéž*. s. 306.

Prapůvod této harmonie nám dokazuje, že tím jak jsme naladěni se odvíjí i naše představa o smyslu života. Poněšický²⁸ dodává, že když pečujeme o sebe samé a jsme tělesně i duševně fit, dokážeme se postarat i o druhé a být tu pro druhé. Pokud můžeme pracovat, můžeme tak zajistit rodinu. Základem všeho tedy je starost o duševní zdraví. Lidé, kteří o sebe vnitřně pečují přinášejí radost a pohodu. Jsou kreativní, baví je život a ostatní se jimi chtějí obklopovat. Jsou dobrým příkladem nejen pro děti, ale i pro ně samotné.²⁹

S duševní hygienou souvisí také pozitivní myšlení. Pozitivní psychologií se věnuje v knize *Průvodce pozitivní psychologií* Slezáčková.³⁰ Myslet pozitivně hraje v životě velmi důležitou roli. Člověk negativisticky založen vidí svět černě. Může mít pocit, že se mu v životě nic nedaří, upadá do depresí, má pocit, že ho nikdo nemá rád, že nic co činí není podle jeho představ. Pozitivní psychologie nabízí podhacení těm, kteří chtějí znát své silné stránky a přednosti, mají snahu zlepšit si mezilidské vztahy. Tento směr patří těm, kteří se zamýšlejí nad hodnotou a smyslem svého života. Chtějí svůj život udělat radostnější a spokojenější.

Jak uvádí Slezáčková³¹ ve své knize: „*Cesta, kterou pozitivní psychologie nabízí, je schůdná pro každého. Ne vždy je ale změna vedoucí ke šťastnějšímu životu snadná.*“³²

Slezáčková³³ apeluje na správný výklad pozitivní psychologie. Může se zdát, že pozitivní psychologie se zabývá pouze vším dobrým, krásným a radostným. A tím tak zavírá oči před problémy a konflikty, nezajímá se o rizika a úskalí života. Vyvolává pocit, že příznivci pozitivní psychologie jsou „vysmátí“ od rána do večera a vše se jim daří. Není tomu tak. Pozitivní psychologie se sice zaměřuje spíše na studium kladných témat, ale nepopírá či nezanedbává stinné stránky života. Reaguje na současná studia a teorie, které se spíše zabývají rizikovými faktory, problémovými oblastmi, negativními jevy a poruchami. Příznivé aspekty života a vliv pozitivního myšlení na člověka byly přehlíženy. Je důležité zaměřit se na to, co nevnímáme jako problém, tvrdí Slezáčková³⁴.

Historicky můžeme základy pozitivní psychologie datovat již v Antice, kde má své filosofické kořeny v pojmu eudaimonia (štěstí vycházející ze správného a smysluplného počínání a mravní dokonalosti), které aplikoval ve své tvorbě Aristoteles³⁵. V rámci našeho tématu si okrajově představíme protagonisty pozitivní psychologie v České republice. Mezi hlavní zastánce tohoto

28 Poněšický, J. J. *Člověk a jeho postavení ve světě*. Praha: Triton, 2006.

29 *Tamtéž*, s. 48.

30 Slezáčková, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada, 2012, s. 9.

31 *Tamtéž*.

32 *Tamtéž*, s. 9.

33 Srov. *tamtéž*, s. 11.

34 Srov. *tamtéž*, s. 11.

35 Aristoteles. *Etika Nikomachova*. Bratislava: Pravda, 1979, 1.vyd.

směru můžeme jmenovat Křivohlavého³⁶ (v jeho pracích můžeme zpozorovat vybrané okruhy jako je naděje, vděčnost, moudrost či smysluplnost existence). Dále můžeme jmenovat Mareše³⁷ (zabývá se především otázkou o kvalitě života, posttraumatickým rozvojem osobnosti). Blatný³⁸ se jako jeden z prvních začal zabývat studiem životní spokojenosti a subjektivní pohody. A v neposlední řadě autorka výše zmíněné knihy Slezáčková.³⁹

Mezi základní témata pozitivní psychologie patří: pojetí osobní pohody a štěstí, kvalita života, teorie sebeurčení, optimální prospívání, pozitivní emocionalita, denní rekonstrukce, flow, pozitivní myšlení, nadějně myšlení, optimismus, charakter, ctnost, přátelství, sociální opora aj., viz *Průvodce pozitivní psychologií*. Přestože je pozitivní psychologie velmi zajímavým tématem, nestihneme se věnovat celému oboru, představíme si pár bodů, které mohou být přínosné pro tuto práci.

Pozitivní myšlení spočívá ve třech bodech:

- **Zaměřenost pozornosti** – spočívá v uvědomění si, jaký máme nastavený filtr vnímání - zaměřujeme se například na to, co se nám zadaří nebo naopak, velmi záleží na našich volbách, to jak chceme vnímat svět a jak budeme žít,
- **Interpretace** – v tomto stádiu je důležité vysvětlit si příčiny a vyhodnotit dopady prožitých situací, interakcí a činností. To vše si můžeme uvědomit až v případě plné zaměřenosti na to, co v pouštíme do svého vědomí a co naopak ne. Jednoduše řečeno, to jak si interpretujeme svět, hraje významnou roli, v tom, jak jsme spokojeni na tomto světě,
- **Paměť** – pomocí paměti hodnotíme svou spokojenost s dosavadním životem – pomáhá nám vyvolat kladné vzpomínky (šťastnější lidé si vybavují šťastnější události a zážitky a i negativní zážitky, které každý ve svém životě prožije – postupem času je s humorem vypráví, to je základem pozitivního přístupu).

„... šťastnější a spokojenější lidé se od ostatních odlišují právě v tom, jaký postoj zaujímají ke světu. Typické je pro ně uplatňování tzv. strategií pozitivního myšlení: mají tendenci obracet svou pozornost k tomu, co je dobré a co se daří, často hodnotí i neutrální podněty jako pozitivní a z minulosti připomínají spíše kladné události a úspěchy.“⁴⁰

Základ pozitivního myšlení nespočívá v přesvědčování něčeho, co není. Důležité je se zaměřit na to, co se daří, co pod našimi rukami vzkvétá, čemu důvěřujeme. Povzbuzení je mnohdy mocnější

36 Křivohlavý, J. Psychologie smysluplnosti existence – otázky na vrcholu života. Praha: Grada Publishing, 2006.

37 Mareš, J. *Kvalita života u dětí a dospívajících. I.* Brno: MSD, 2006.

38 Blatný, M. *Psychologie osobnosti: hlavní témata a současné přístupy.* Praha: Grada, 2010.

39 Slezáčková, A. *Průvodce pozitivní psychologií.* Praha: Grada, 2012, s. 18.

40 *Tamtéž*, s. 79.

při zvládnání náročných situací. Výše zmíněnou metodou ZIP se dle Slezáčkové⁴¹ *můžeme otevřít světlým stránkám života a aktivně zvyšovat radost a štěstí ve svém životě.*⁴²

Doposud jsme se věnovali životním událostem adolescentů. Nastínili jsme smysl života. Čemu jsme se však ještě nevěnovali je téma lásky.

5. Láska

Již v Platónově⁴³ Symposiu se můžeme dočíst, proč je láska smyslem života. Mýtus vypráví Aristofanes, kdy mezi lidmi žili ještě bizarní stvoření, kterým se říkalo androgyni. Měli mít čtyři ruce, čtyři nohy a dva obličejy. Byli natolik silní, že se vzepřeli bohům a nejvyšší bůh Zeus je rozpůlil ve dvě. „Za dávných dob nebyla naše přirozenost taková, jako je nyní, nýbrž jinačí. Za prvé bylo trojí pohlaví lidí, ne jako je nyní dvojí, mužské a ženské, nýbrž k tomu bylo třetí... pohlaví androgynů, co do podoby i jména složené z obého pohlaví, mužského a ženského... člověk měl čtyři ruce a právě tolik i noh a dva obličejy na okrouhlém krku, ve všem stejné; hlavu pak u těchto dvou obličejů... Byli hrozní svou mohutností a silou a zpupnou měli mysl i odvážili se učiniti útok na bohy. Tu se radili Zeus a ostatní bozi, co s nimi učiniti... Konečně Zeus rozmysliv se pravil: “Zdá se mi, že jsem našel prostředek, jak by lidé zůstali, a přece odložili svou nevázanost, a to tak, že by se stali slabším, rozetnu je ve dvě. Když tedy původní těla byla rozřata ve dvě, toužila každá polovice po své polovici ... Tu Zeus, smilovav se nad nimi, pomůže jim jiným způsobem a přeloží jejich pohlavní ústroje dopředu ... Tak z toho styku nastávalo nasycení a uklidnění, aby se obraceli ke svým pracím a starali se též o ostatní potřeby života. Jest tedy již od tak dávné doby lidem vrozena láska, spojovatelka staré přirozenosti, která se snaží učinit jedno ze dvou a lidskou přirozenost uzdravit... Každý stále hledá svou polovici.”⁴⁴

Důkazem tohoto mýtu je, že každý si hledá svoji polovinu, spřízněnou duši. Láska je fenoménem v lidském životě, která nás dělá takovými, jakými jsme. Každý vztah je jiný a je zřejmé, že má jiný podíl na vývoji našeho života.

Velkou úlohu lásky potvrzuje i Poněšický⁴⁵ v níže uvedené citaci. „*Vytvoření stabilní struktury a individuální životní formy, nýbrž i o neustálý vývoj, adaptaci a sociální učení, o emoční kontakt a výměnu, což vše patří ke smyslu života. V tom hraje důležitou úlohu láska, která je často*

41 Slezáčková, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada, 2012, s. 79.

42 Srov. *tamtéž*, s. 79.

43 Platon. *Symposion*. Praha: OIKOYMENH, 2000.

44 *Tamtéž*, s. 33–35.

45 Poněšický, J. *Člověk a jeho postavení ve světě*. Praha: Triton, 2006.

považována za cíl a vlastní smysl žití.“⁴⁶

Filosofové a psychoanalytici poukazovali na fakt, že láska má velmi pozitivní vliv na člověka. Dokonce je nezbytnou podmínkou pro dobrý vývoj jedince již od narození. Na tomto tvrzení si zakládá i pozitivní psychologie. To, že láska v našich životech hraje důležitou roli nemůžeme popřít. Všichni toužíme po lásce – ne však každý ji má. Nelze zde tvrdit, že pokud lásku dáváme, nemusíme ji přijímat. Takto to nefunguje. Ten, který lásku jen dává a nic se mu zpětně nevrací, nemůže být šťastný. Jsou lidé, kteří lásku dávat neumějí. Láska se pro nás stává zdrojem štěstí, pocitu bezpečí a uspokojení. Láska může být různorodá například věrná, neklidná, vášnivá, mrazivá aj.⁴⁷

Dle Slezáčkové⁴⁸ láska je emoce a jako každá emoce má svou dimenzi emocionální (prožíváme lásku), sociální (láska k někomu), kognitivní (uvědomujeme si koho milujeme a proč), iracionální láska (nemůžeme jí poručit), biologická láska (na základě hormonů a feromonů), fyziologická láska (tělesné projevy lásky a sexualita), výrazová (laskavé chování), motivační (láska jako nejsilnější motivace v lidském jednání), duchovní (láska k Bohu, láska přesahující).

Nesmíme opomenout významného filosofa Ericha Fromma⁴⁹, který se zabýval otázkou lásky a napsal knihu *Umění milovat*. Pokud by si někdo myslel, že v této knize najde návod, jakým způsobem milovat se mýlí. Sám autor velmi kulantně ukazuje, že lásky nelze tak snadno dosáhnout bez ohledu na stupeň zralosti. Čím více knihu čteme, tím více nás ujišťuje, že bez snahy a aktivity nelze lásky dosáhnout. Alespoň v hlubším slova smyslu. Je potřeba rozvinout tvůrčí činnost a otevřít svou mysl. Najít lásku k sobě zahrnuje i lásku k bližním, odvahu, víru, pokoru, kázeň. V prostředí, ve kterém žijeme jen velmi těžko dosahujeme lásky, protože naše kultura jen stěží splňuje základní etické a morální kodexy.

Jak uvádí v následující citaci. „*V kulturním okruhu, kde převládá tržní zaměření a v němž je nejvýznamnější hodnotou hmotný úspěch, je málo důvodů k překvapení nad tím, že lidské milostné vztahy se řídí stejnou šablonou jako směny, které ovládá trh zboží a práce.*“⁵⁰

Smysl jeho knihy spočívá v uvědomění si, jakým způsobem bychom měli na lásku pohlížet a jak si ji vypěstovat.

46 Poněšický, J. *Člověk a jeho postavení ve světě*. Praha: Triton, 2006, s. 54.

47 Slezáčková, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada, 2012.

48 Srov., *tamtéž*, s. 105–106.

49 Fromm, E. *Umění milovat*. Praha: Portál, 2015.

50 *Tamtéž*, s. 15.

6. Smysl a smysluplnost života

Křivohlavý⁵¹, ve své knize *Psychologie smysluplnosti existence* nás seznamuje s teorií Baumeistera, který se zabýval problematikou smysluplnosti života. Pokusil se analyzovat čtyři oblasti, které v současné době patří k lidskému životu: oblast práce, lásky, štěstí a sebepojetí (identita). V návaznosti na naši kapitolu bychom shrnuli, že je zde láska chápána, stejně jako jsme výše zmiňovali. Patří mezi velmi důležité kategorie při hledání smyslu života a stejně se shoduje v rozdělení v typizaci lásky. Také se shoduje na tom, že se v různé míře navzájem prostupují, jako je to i v případě Slezáčkové⁵².

Objevily se nám zde dva pojmy, pojem smysl života, který jsme se pokusili definovat výše a nyní se nám objevuje pojem smysluplnost existence. Jaký je mezi nimi rozdíl?

Smysluplností existence se, jak jsme již zmínili zabývá Křivohlavý⁵³. Pokládá otázku, proč je nutné zabývat se otázkou účelu smysluplnosti našeho jednání a života vůbec. Důvodem je fakt, že z různých oblastí přicházel ve 20. století názor, že je nedostatek spolehlivého smyslu života a následkem toho lidé ztratili orientaci a pevnou půdu pod nohama a začali žít bezvýznamným životem. Křivohlavý⁵⁴ se domnívá, že v současnosti to není jinak a možná je to i horší.

Byly zde dva póly filosofů a psychologů, kteří na jedné straně tvrdili, že člověk ztrácí smysl života a na druhé straně se objevovaly tvrzení, že jsou lidé, kteří mají pro co žít a jejich život je smysluplný. Jednotlivé teorie jsou potvrzeny výzkumy z různých koutů světa od různých věkových kategorií. Křivohlavý⁵⁵ se domnívá, že je velmi důležité upozornit na smysluplnost života. Může mnoho lidem pomoci při rozhodování na křižovatkách života, při stanovování cílů a také při hledání nosné životní orientace. Tyto otázky se dle něj většinou vyskytují při těžkých životních situacích (dlouhodobá nemoc, ztráta manžela, rodiny, odchod do důchodu, odchod z práce, smrt dítěte aj., v lepších situacích například při odpočinku, na dovolené, na procházce). Uvědomění si smysluplnosti života nám může pomoci uvědomit, co je v životě důležité, jak naložit s informacemi, které získáme a jak je využít ke zkvalitnění našeho života.⁵⁶

V případě, že hovoříme o smysluplnosti života - existence hovoříme především o smysluplnosti našeho jednání.

51 Srov. Křivohlavý, J. *Psychologie smysluplnosti existence*. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 174–178.

52 Slezáčková, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada, 2012.

53 Křivohlavý, J. *Psychologie smysluplnosti existence*. Praha: Grada Publishing, 2006.

54 *Tamtéž*.

55 *Tamtéž*.

56 Srov., *tamtéž*, s. 12–13.

Jak dokazuje Křivohlavý v následující citaci. „*O smyslu a smysluplnosti, případně o nesmyslu a nesmyslnosti v našem životě, je možno hovořit všude tam, kde nám o něco jde, kde si stavíme určité cíle a k nim směřujeme vším, co děláme.*“⁵⁷

Toto jednání nemusí být vědomé. O vědomých činnostech směřujících k určitému cíli hovoříme při jednání, při záměrném jednání. I při vědomých cílech či jednáních se může stát, že jednáme nevědomě jako příklad uvádí Křivohlavý⁵⁸ *cestu do práce – nepřemýšlíme o tom, jak jdeme, nevnímáme naše kroky – myslíme při tom na to, jak například zvládnout maturitu. Smysluplnost existence dle Křivohlavého*⁵⁹ zahrnuje účel činnosti, snahu, naději, předjímání a osobní snahy, životní úkoly, běžné zájmy, zaujetí – flow, hodnoty, významy, odpovědnost, liknavost.⁶⁰

Smysluplnost existence definuje jako celkové zaměření lidské existence. Smysl lze chápat jako hodnotu a důležitost určité věci, jako vyjádření účelu a záměru, směru či intence. Jedná se o psychologický výraz lidské motivace, lidských snah a záměrů. Znamená to hlubší pochopení určité věci.

Životní cíle lze rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé. Krátkodobé aktivity jsou v tomto smyslu chápány jako provizorní, dočasné, přechodné. Příkladem jsou každodenní úkoly, činnosti a zkušenosti, které vedou k vytváření dlouhodobějšího pojetí smyslu života. Dlouhodobé aktivity jsou hlubší, rozhodující, konečné, kategorické, závěrečné. Směřují k nejhlubšímu smyslu života, je často spojován se spiritualitou. Člověk si vytváří myšlenkovou mapu, mentální i společenskou reprezentaci svého života a podle tohoto kodexu se snaží žít. Nelze opomenout, že se psychologie zabývá dvěma otázkami smysluplnosti našeho bytí. První se týká využití již stávajícího pojetí smysluplnosti a druhá se týká tvorby smyslu. V prvním případě hovoříme o procesu, kdy jednak hodnotíme a také přehodnocujeme. Bylo zjištěno, že jakmile nás něco trápí dochází ke zvýšení potřeby nacházet smysl, v tom, co se aktuálně děje. V druhém případě, je tvorba smyslu chápána jako hledání toho, co je podstatné v určité situaci. Rozdílem v těchto dvou pojmech tedy je časovost. Využití stávající smysluplnosti života směřuje k dlouhodobým cílům, kdežto tvorba smyslu je naopak zaměřena na konkrétní situaci.⁶¹

Toto potvrzuje následující citace. „*Ukazuje se, že poznávání smysluplnosti dění je základním, fundamentální a podstatně důležitým lidským psychickým procesem. Hledat, nacházet či vytvářet*

57 Křivohlavý, J. *Psychologie smysluplnosti existence*. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 25.

58 *Tamtéž*, s. 25.

59 *Tamtéž*, s. 25.

60 Srov., *tamtéž*, s. 27–40.

61 Srov., *tamtéž*, s. 45.

nebo přetvářet smysl žití a bytí je tak velice důležitým jevem v lidském životě.“⁶²

Každý smysl pro něco či někoho žít zahrnuje snahu porozumět tomu, co se děje uvnitř nás, ve společnosti, ve světě, v jiných kulturách. Snažíme se porozumět tomu, co se nám stává v širším kontextu. Oba dva procesy spolu úzce souvisí. Vedou nás k pochopení účelnosti, toho co se děje, k určitého směru. Tím, že se snažíme ujasnit si, jaký je náš smysl života. Pomáháme si tím ponechat svou identitu, nebát se budoucnosti, stárí, života, osobních cílů aj. K tomu nám dopomáhá určitý řád, který sdílíme ve světě, v naší společnosti a v rodině.

7. ŽIVOTNÍ PROBLÉMY MLÁDEŽE

Současná doba je pro středoškolskou mládež velmi obtížná. Mládež pocituje veškeré dopady moderní společnosti ve formě zvyšujících se nároků na vzdělání, v oblasti mimoškolních aktivit, uplatnění se v životě.

Výzkumem životních problémů mládeže se začal zabývat Kraus⁶³ ve své knize *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Tento výzkum vychází především z teorie o náročných a zátěžových životních situacích. Přičemž zátěží, stresem se rozumí soubor vnějších faktorů a nároků kladených na člověka, pro něž je typická neobvyklost a nečekanost. Záleží na osobnosti člověka zvládat tyto nároky.

Náročné životní situace se dají rozlišovat z hlediska intenzity zátěže na:

- zátěžové životní události – stresory různé povahy a intenzity, které mohou poškodit zdraví člověka například úmrtí blízkého,
- chronické stresory – dlouhodobě působící stresory podněcují nespokojenost člověka, může ovlivňovat životní styl, například neúspěchy ve škole,
- drobné denní nepříjemnosti – nelibě prožívané neshody, nezdary například hádka s rodiči⁶⁴.

Je dokázáno, že každodenní malé stresory, v případě, že se nahromadí, mohou mít na zdravotní stav člověka mnohem větší dopad, než zátěžové životní události.

Ve výzkumu Krause⁶⁵ se hovoří o těžkostech spojených se životem adolescentů. Jedná se například o vztahy s vrstevníky, o studium, o vztahy s rodinou, o naplnění volného času, hledání si

62 Srov., Křivohlavý, J. *Psychologie smysluplnosti existence*. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 47.

63 Kraus, B., st al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006, s. 93.

64 Srov., *tamtéž*, s. 93.

65 *Tamtéž*, s. 93.

brigády. Ve výzkumu se zaměřil na deset kategorií: školu a učení, volný čas, vztahu k vrstevníkům, vztahu k opačnému pohlaví, k rodině, ke zdraví, k psychickým problémům, nedostatku peněz, k situaci ve společnosti a strachu z budoucnosti. Nejfrekventovanější oblastí je tradičně považována škola a učení, úzce s tím souvisí i oblast volného času. Nespokojenost ve škole, či špatný studijní prospěch mohou vést k negativním emočním vztahům a k špatnému vývoji adolescenta. S tím souvisí i trávení volného času, kdy z různých důvodů nelze trávit volný čas dle potřeb studenta (nedostatek peněz rodičů či malý výběr aktivit). Nebo také sám jedinec žádnou volnočasovou aktivitu nechce nebo ji nedovede smysluplně využít. Tento faktor může vést k větší stresové zátěži. Současná doba se nachází mezi dvěma mlýnskými koly s nabídkou a poptávkou po volnočasových aktivitách. Na jednu stranu je na výběr mnoho aktivit, kroužků a na druhé straně nezáměr a málo času studentů a peněz rodičů. V dnešní době je mnoho studentů chodících místo do nějakého zájmového kroužku na brigády.

Oblast milostná se v této době dostává do stádia nadějí, zamilovanosti, prvních lásek, ale také idealismu, zklamání a bolesti z rozchodu. Neúspěchy v lásce, dlouhodobá absence partnera mohou vést k pocitu méněcennosti či strachu, zda si do budoucna lze najít ideálního partnera. Ve výzkumu Kraus⁶⁶ potvrzuje, že řešení partnerských problémů se objevilo u jedné třetiny dotázaných. V rodině i mezi vrstevníky může v tomto období vznikat konflikt, kdy se adolescent může cítit osamělý nepochopený a nepřátelský. V opačném případě jsou studenti více pokročilí na úrovni sociálních dovedností. Více trápení v oblasti vztahů lze připsat převážně dívkám než chlapcům.

Je známo, že nadměrná péče či absolutní nezáměr rodičů poskytují živnou půdu pro neshody. V životě mládeže hraje roli zdravý vývoj jedince. V případě nestability, lze očekávat problémy. Jedná se například o dlouhodobé či chronické nemoci, častější úrazy, obezitu. Ve výzkumu bylo dokázáno, že největší přání všech dotázaných je být zdravý v přítomnosti i v budoucnosti.

Otázka financí postihuje hlavně dospělé. V současnosti se to týká i adolescentů. Přestože většina z nich dostává měsíční kapesné, nestačí to na pokrytí jejich nákladů. Vrstevníci i doba nutí mládež mít u sebe dostatek peněz, jelikož je to otázka prestiže a oblíbenosti bez ohledu na pohlaví. Situaci ve společnosti vidí současná mládež kladněji než v minulosti. Pozitivum vidí hlavně ve svobodě projevu a demokratickém řízení. Dle Krause⁶⁷ je velmi neprobádaným tématem strach z budoucnosti. Více než polovina studentů vyjádřila obavy, zda najde po škole práci, která je směrodatná pro další životní vývoj.⁶⁸

66 Kraus, B., et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006, s. 93.

67 Srov., *tamtéž*, 2006, s. 93.

68 Srov., *tamtéž*, s. 94–99.

Jak uvádí následující citace. „Při vstupu do života bývá individuuum radostně přivítáno úzkým kruhem nejbližších a je o ně něžně pečováno, také cestu dorůstajícího ochraňují láska a dobrotivost, a malé starosti a bolesti, jež se objevují neruší svěžest a radost života. Poněvadž závislost ještě netísni, zachovává dětský věk ráz nevinného štěstí, po němž pozdější život často touží jako pro ztraceném ráji. Pak se ale probouzí přání po plné samostatnosti, život je hnán do volnosti a dalek, člověk hledá vlastní cesty a uzavírá v přátelství a lásce svazky, jež si sám zvolil: probouzejí se nové pudy a vyvstávají nová přání, kypějící smyslná síla dodává i duchovnímu životu plodné podněty.“⁶⁹

Cílem tohoto náhledu není dopodrobna rozebrat a analyzovat výsledky Krausova výzkumu. Smyslem je poukázat na témata, kterými se v současnosti naše mládež zabývá, co je trápí a o čem přemýšlí, v čem hledají smysluplnost, života, v čem vidí smysl života a v neposlední řadě, co je jim v tomto bouřlivém období dáno.⁷⁰

8. IDENTITA, OSOBNÍ CÍLE A SVOBODA

Přestože se identita člověka utváří již od narození, mnozí autoři považují za klíčové utváření osobnosti právě v období dospívání. Hledání své identity a ujasnění sebe samotného považuje za hlavní vývojový úkol v období adolescence i odborník E. Erikson⁷¹

Utváření identity se běžně rozlišuje na rovině osobní a jako sociální aspekt identity. Osobní rovina souvisí s vědomím intimní sebereflexe a se sebehodnocením. Důležité přitom je vědomí vlastní jedinečnosti a neopakovatelnosti. Sociální aspekt identity souvisí s pocitem začlenění se do společnosti v čase a prostoru. Patří k tomu otázky typu kdo jsem, kam patřím, kam směřuji či čeho jsem součástí. Macek⁷² vyzdvihl ve své knize *Adolescence* jak rozděluje Josselsonová proces individuace osobnosti adolescentů do čtyř etap:

- **psychologická diferenciac**e – uvědomění si rozdílnosti vůči druhým – rodiče, vrstevníci,
- **fáze zkoušení a experimentování** – zbavení se závislosti na formálních autoritách,
- **období navazování přátelství** – obnova vazby s rodiči, zvyšuje se zodpovědnost za závazky,
- **konsolidace vztahu k sobě** – pocit vlastní autonomie a jedinečnosti.

69 Eucken, R. *Smysl a hodnota života*. Praha: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE. 1938, s. 226.

70 Celkové výsledky lze najít v knize Kraus, B., st al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006, s. 92–102.

71 Erikson, E.H. *Identity: Youth and Crisis*. Norton, New York, 1968.

72 Srov., Macek, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 1999, s. 79–80.

Formování identity se také liší u dívek a chlapců. Příkladem může být profesní kariéra. Zatímco dívky prožívají mnohem intenzivněji rozkol mezi kariérou a budoucím mateřstvím, chlapci mnohem zřetelněji přikládají silnou vazbu na budoucí profesi. Také politické orientace jsou u chlapců mnohem zřetelnější než u dívek. Dívky si mnohem více než chlapci zakládají na sebeutváření, kladou větší důraz na základní mezilidské vztahy, přátelství, partnerství či rodičovství. Dívky jsou typické pro kooperaci, chlapci naopak soupeří.⁷³

9. Osobnost

Nakonečný⁷⁴ ve své knize *Sociální psychologie* definuje pojem osobnost jako „význam deskriptivního a explanačního konstruktů: vyjadřuje, že osobnost je interindividuálně odlišný celek psychofyzických dispozic lidského individua (hledisko deskriptivní) a dále, že je to organizovaný celek duševního života člověka, funkčně relativně jednotný samoregulující se systém (explanační hledisko). Psychologicky pojatý pojem osobnosti tedy vyjadřuje vnitřní psychické uspořádání člověka, tvořené systémem dispozic, vlastností, které jednak vyjadřují znaky pozorovaného chování, dále vnitřní determinanty a posléze kategorie těchto determinant“⁷⁵

Poněšický⁷⁶ v knize *Člověk a jeho postavení ve světě* se domnívá, že osobnost člověka si lze představit jako strukturu, která vykonává dvě funkce: stará se o stabilitu v měnících se podmínkách a je ve stálé interakci s prostředím. Osobnost si podle něj lze představit jako dynamickou, hierarchickou, vzájemně propojenou strukturu. S tím souvisí i hledání podstaty sebe samého.

Osobnost, identita, osobní cíle i svoboda jdou ruku v ruce s hodnotami a hodnotovou orientací, tím se zabývá ve své knize *Proměny české mládeže* Petr Sak⁷⁷.

10. Hodnoty a hodnotové orientace

Hodnoty a hodnotové orientace patří k osobnosti člověka. Jsou jeho energií spolu se zájmy, potřebami a postoji, které jsou motivací k jednání a určují jim směr. Oproti základním potřebám představují hodnoty motivaci více kultivovanou a socializovanou. Působí proto ve větším sociálním prostoru se silnějšími vazbami na systém společnosti. Hodnoty nejsou pouze izolované prvky

73 Vašutová, M., Panáček, M., a kol. *Mezi dětstvím a dospělostí*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013, s. 58.

74 Nakonečný M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2009.

75 *Tamtéž*, s. 49.

76 Srov. Poněšický, J. *Člověk a jeho postavení ve světě*. Praha: Triton, 2006, s. 119–120.

77 Sak, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000.

motivačního schématu jedince aniž by na sebe nenavazovali.

Jak vysvětluje v citaci. „*Hodnoty jsou také sociologickou kategorií, protože pro hodnoty je typický přenos hodnot společnosti na jedince a následná celoživotní interakce mezi hodnotovým systémem jedince, společenských subjektů a společnosti.*“⁷⁸

Do systému hodnot člověka se promítá jednání v každodenních situacích i v dlouhodobém plánu. Jednání ale souvisí také se společenským systémem, časem a prostorem. Vztahy hodnotového systému a společnosti jsou vzájemné. Společnost se podílí na utváření hodnotového systému dospívajícího a on na oplátku reaguje inovativně. Mění společenské podmínky, které samozřejmě ovlivňují i hodnotový systém. Z pedagogického hlediska jsou hodnoty i hodnotové orientace významným bodem v procesu výchovy. Pedagogickým záměrem je přenést určité hodnoty a hodnotový systém nejen na dítě, ale i na dospívající jedince. Významné morální kodexy jsou již od nepaměti ukotveny v hodnotách lidstva, společnosti a kultury. Jak dokazuje Sak, „*výchova založená na interiorizaci hodnot je účinnější a bližší podstatě člověka a ideálům humanity než výchova založená na zákazech a příkazech.*“⁷⁹

11. Svoboda a osobní cíle

Svoboda je všeobecně definována jako schopnost či možnost volit, jednat dle svého uvážení, rozhodovat za své činy a nést za ně odpovědnost. V návaznosti na hodnotový systém tvrdí Sak⁸⁰, že společnost určitým způsobem částečně popírá svobodu jednotlivce. Svoboda jedince nemůže být chápána izolovaně od společnosti. Každá společnost má odlišný hodnotový systém. Je to dáno její kulturou a minulostí. Svoboda společnosti je i odrazem svobody jedince.⁸¹ Hodnoty a svoboda každého jedince se odrážejí i v osobních cílech nynějších i budoucích.

Dle Macka⁸² si dospívající jedinec začíná uvědomovat spojitost mezi sebou a odpovědností za svůj vlastní život převážně až v druhé polovině adolescence. Jeho cíle se postupně začínají rozdělovat na krátkodobé a dlouhodobé. V tomto stádiu si dospívající začínají pomalu uvědomovat, že některá aktuální rozhodnutí mohou do budoucnosti ovlivňovat jejich život, tudíž mají větší váhu. Příkladem může být výběr školy i vrstevníků, volba povolání, výběr partnera či partnerky. Je samozřejmé, že s tlakem po vlastním rozhodování přichází i nejistota o vlastním osudu. Zároveň je ono rozhodnutí impulsem pro plánování své budoucnosti, pro vytváření identity a sebehodnocení.

78 Sak, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000, s. 65.

79 *Tamtéž*, s. 66.

80 *Tamtéž*, s. 66.

81 *Tamtéž*, s. 67.

82 Srov. Macek, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 1999, s. 87–90.

Macek⁸³ vysvětluje, že v případě dospívajících lze předpokládat uspořádání budoucích cílů a očekávání. Úrovně hierarchie se od sebe liší mírou abstraktnosti a obecnosti. V řadě výzkumů a studií byly prokázány nuance v budoucích očekáváníích u chlapců a u dívek. V evropské kultuře jsou více dívky než chlapci zaměřeny na budoucí život s rodinou.

Otázkou svobody ve filosofii se nejvíce zabývali představitelé politické svobody na přelomu 17–18. století. Hlavními představiteli této doby jsou John Locke a Jean⁸⁴ Jaques Rousseau⁸⁵. Oba představitelé představují různé pojetí společenského vývoje v rámci svobody. Locké svobodu vidí v přirozenosti v dokonalém stavu svobodu, přičemž v tomto stavu není žádná politická moc. Existuje pouze v myslí, je to zákon, který není psán. Tímto zákonem je dle Lockeho rozum. Rousseau také svobodu vnímá v přirozenosti, avšak odlišně od Lockeho. Svoboda dle něj nevyplývá z rozumu, ale z citu. Pokud chceme dle něj mluvit o svobodě musíme spatřit člověka takového, jak ho příroda sama stvořila. Rozdíl je v jednání člověka. K tomu, abychom nežili jako zvířata je proto nutná společenská smlouva, která zajistí svobodu člověka a zároveň chod společnosti. Tento nástin poslouží k přiblížení pojmu svobody ve filosofii, není však hlavním tématem této práce.

12. STÁŘÍ

„Štěstí je poznat v mládí přednosti stáří a stejné štěstí je udržet si ve stáří přednosti mládí.“⁸⁶

Langmaier⁸⁷ s Krejčíkovou definují stáří jako souhrn změn ve struktuře a funkcích organismu. Tyto změny podmiňují pokles schopností, větší zranitelnost a výkonnost člověka, které vrcholí v konečném stádiu a končí smrtí. Z biologického hlediska jsou procesy stárnutí výrazné. Ztrácí se pružnost vaziva, špatně se hojí rány, zvyšuje se sklon k infekcím a jiných závažnějším onemocněním. Změny nastávají jak v tělesné rovině, tak i duševní (emoční, kognitivní a biologické). Jedná se o tzv. degenerativní změny.

Kleветová a Dlabajová⁸⁸ ve své knize *Motivační prvky při práci se seniory* definují stárnutí jako *„velmi individuální záležitost, ovlivňují její aspekty biologické, genetické, výchovné i sebevýchovné a vzájemné vztahy v konkrétním sociálním prostředí.“⁸⁹*

83 Macek, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 1999.

84 Locke, J. *Druhé pojednání o vládě*. Praha: Svoboda, 1992.

85 Rousseau, J., J. *O smlouvě společenské čili o základech politického práva*. Praha: Vlastním nákladem vydal J. Otto, 1911.

86 Zdroj: <http://citaty.net/autori/johann-wolfgang-von-goethe/?q=5105>, 22.2.2017

87 Srov. Langmaier, J., Krejčíková, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 202–204.

88 Kleветová, D., Dlabalová, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing, 2008.

89 *Tamtéž*, s. 24.

Touto definicí je zřejmé, že proces stárnutí je u každého individuální. Především je to dáno genetikou, kvalitou života, zaměstnáním, nemocemi. Stáří je definováno jako zákonitý biologický proces, patří ať chceme či nechceme k našemu životu. V současnosti se často hovoří o fenoménu kvality života. Společnost se čím dál tím více snaží vytvořit optimální podmínky pro seniory. Vytvářejí pracovní příležitosti a zlepšují životní úroveň. Tím, že vytvoříme lepší podmínky k životu neznamena, že se změní pohled na seniory. Stále jsme v době, kdy na seniory vrháme špatné stíny, chybí nám úcta ke stáří, negativizujeme je. Jsme přesvědčeni, že jejich život je stereotypní. Následkem takového škatulkování se narušují vazby s lidmi, přáteli nebo rodinou. Otázkou může být, jak to změnit. Stačí se jen podívat na to, jak bychom chtěli stáří prožít my a nebo si představit, jak by ho měli prožít naši rodiče.

13. SMRT

„Člověk se narodil proto, aby umřel, a kdo s tím nepočítá, bude nemile překvapen“

Neznámý hrobník

Náš život začíná tím, že se narodíme a na konci našeho života nás čeká smrt. Smrt patří mezi nejtajemnější jev na světě, odjakživa se to tajemství člověk snaží odtajnit. Najít odpovědi ohledně smrti, umírání či posmrtného života je velmi těžké. Nelze najít univerzální definici. Každá společnost, člověk, náboženství, kultura pohlíží na smrt různým způsobem. Všichni hledáme odpovědi na to, co přijde po smrti.

Není směru a především jeho představitelů, kteří by tak silně vyzařovali pocitem beznaděje, nicoty, osamocení a představách o smrti jako byli existencialisté⁹⁰. Existencialismus nebyl jednotný směr. Tito filosofové se zabývali nejen otázkou lidského bytí, smyslem života a smrti, ale také možnostmi svobody a volby nebo postavením jedince ve světě. Smrt se jim stala každodenní součástí jejich tvorby.

Co přijde po smrti? Někdo věří, že smrtí vše končí a někdo zase, že existuje posmrtný život. Jaké mají názory na posmrtný život zkoumal i Sak⁹¹ v knize *Proměny české mládeže*. Cituje *„Odpověď na otázku smrti určuje život, protože existuje-li poslední soud, nebe a peklo, musím dnes žít tak, abych zítra či pozítří neskončil v pekle. Vrátím-li se v jiné tělesné schránce a můj život bude následkem mých činů v předchozích životech, budu v rámci svých možností odpovědně usilovat o*

90 Existencialismus je jeden ze směrů, který se objevuje v meziválečném období a nese sebou otázky po smyslu bytí.

Pokud se hovoří o existencialismu, jedná se především o existencialismus francouzský, němečtí existencialisté tento pojem nepoužívali, upřednostňovali název Filosofie existence.

91 Sak, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000.

kvalitu svého jednání a celého života.“⁹²

Sak⁹³ položil studentům polootevřenou otázku na to, jaký mají názor na posmrtný život. Studenti vybírali z pěti názorů. Zjistil, že pouhých 31% mladých je přesvědčeno, že posmrtný život neexistuje. Naopak 49% mladých věří v posmrtný život v různé podobě. 10% věří v klasickou katolickou vizi posmrtného života a 16,5% věří v reinkarnaci. A zbylé procento nemá žádný názor na posmrtný život, což Sak⁹⁴ považuje za malý počet.

Soren Kierkegaard⁹⁵ představitel teistického existencialismu se vyjadřuje o posmrtném životě, jako o podstatě lidské existence. Touha po Bohu a účast ve světě se neměnicích se hodnot nutí člověka, aby se zapojil při hledání cesty k věčnosti. Ale většina, jak tvrdí Kierkegaard⁹⁶, vymění hledání za nicotu.

Jak vysvětluje v níže uvedené citaci. „...*kdyby v člověku nebylo žádné vědomí věčnosti, kdyby základem dění byla jsen divoce kypící moc, jež by zmitána v temných vášních vytvořila vše, věci veliké i věci bezvýznamné, kdyby se pod vším skrývala bezedná a nikdy nedosycená prázdnota, co by byl život jiného než zoufalství? Kdyby tomu tak bylo, kdyby neexistovalo žádné svaté pouto.....kdyby věčně hladové zapomnění vždycky cíhalo na oběť a neexistovala žádná moc natolik silná, aby mu ji vyrvala – jak by byl život prázdný a bezútěšný!*“⁹⁷

Krásným filozofickým a zároveň podnětným souhrnem můžeme zakončit teoretickou část této práce. Možná by se někdo z nás velmi rád vrátil zpět do pubertálních let, kdy jsme nemuseli nic řešit. Bohužel však čas nikdo z nás nezastaví, a nezbyvá nám nic jiného, než se životním událostem postavit čelem. Najít si smysl života, který nás bude naplňovat a dělat nás šťastné.

92 Srov., Sak, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000, s. 106.

93 *Tamtéž*, s. 106–107.

94 Srov., *tamtéž*, s. 106.

95 Kierkegaard, S. *Bázeň a chvění – Nemoc k smrti*. Praha : Svoboda – Libertas, 1993, s. 15.

96 Srov., *tamtéž*, s. 15.

97 *Tamtéž*, s. 15.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

1. Metodika výzkumného šetření

Cílem empirické části bylo zjistit, jakým způsobem nahlíží středoškolská mládež na vybraná témata – smrt, stáří, svoboda, osobní cíle, vnitřní uspokojení, pohledy na svět a společnost, láska, budoucnost a jaký je jejich smysl života. Dotazníkové šetření bylo provedeno u žáků středních škol.

Výzkum v této bakalářské práci je zaměřen na pochopení vnímání smyslu života u středoškolské mládeže. Je zacílen na otázky týkající se smyslu života, osobních cílů, budoucnosti, názorů na svobodu, stáří a smrti. Mládež vždy byla a bude naše budoucnost, takže je na místě se ptát, co je pro ně smyslem života, jaké mají plány do budoucnosti, jaké jsou jejich osobní cíle a co pro ně znamená stáří a smrt. Na základě těchto informací jsme schopni si alespoň představit, kam středoškolská mládež svojí iniciativou spěje a s ní kam spějeme i my, protože nás svými vizemi také ovlivňuje. Je velmi ceněno, že se mládež dokázala otevřít takto intimním otázkám, protože ne každý je schopen se vyjádřit k přímým otázkám týkající se jejich života obzvlášť v tomto období. Osloveni byli studenti od prvního do čtvrtého ročníku gymnázií a středních odborných škol v Českých Budějovicích. Cílem tohoto výzkumu není komparace mezi gymnáziem a střední odbornou školou. Dotazník byl zkoumán anonymně.

Jako výzkumná metoda byl použit dotazník, který se skládal z otázek týkající se smyslu života. Otázky byly tvořeny vhodně k tématu práce a většina je vytvořena formou otevřených otázek. Při tvoření dotazníku bylo osloveno několik studentů z řad široké rodiny, aby vyjádřili názor na tento dotazník. Cílem bylo zjištění, zda jsou otázky srozumitelné, adekvátní a především jestli na ně vůbec chtějí odpovědět. Co se týče posloupnosti, vše odpovídá tomu, že jsou navazující. Po ověření byli opraveny nedostatky a nevyhovující otázky. Bylo vytvořeno finálních 10 otázek, které i poté byly ještě pro jistotu zkontrolovány výše zmíněnými osobami. Důležitým faktorem byla návratnost a kvalita odpovědí.

První tři otázky se týkají všeobecných informací. První otázka je věnována pohlaví, druhá stupni studia a třetí se ptá na věk. Dalších sedm otázek je věnováno přímo k danému tématu práce. Většina otázek z dotazníku jsou formovány jako otázky otevřené. V tomto případě to bylo na místě. Nebylo vhodné sestavit dotazník formou uzavřených otázek, či škálování, nebylo by to příliš objektivní – individuální. Rozšíření dotazníků probíhalo formou oslovení studentů jednotlivých gymnázií a středních odborných škol.

Návratnost dotazníků byla překvapivě velká. Bylo osloveno 100 studentů z toho 6 bylo vyřazeno z důvodů neadekvátních odpovědí.

Výzkumné otázky:

- Jaký má středoškolská mládež smysl života?
- Co pro středoškolskou mládež znamená láska?
- Jaké jsou osobní cíle u středoškolské mládeže?
- Co pro středoškolskou mládež znamená budoucnost?
- Jak středoškolská mládež definuje svobodu?
- Jak středoškolská mládež vnímá stáří a co pro ně znamená?
- Jak středoškolská mládež vnímá smrt a co pro ně znamená?

2. Vyhodnocení výsledků z výzkumného šetření

Tento dotazník byl vytvořen za účelem zjištění, jakým způsobem současná středoškolská mládež nahlíží na vlastní smysl života, co pro ně znamená láska, jaké jsou jejich osobní cíle, v čem vidí svoji budoucnost, jak vnímají stáří a smrt. Doufám, že výsledky z dotazníku budou přínosem nejen pro mou práci, ale i pro ostatní kolegy, studenty či pedagogy.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 100 respondentů a z toho 7 jich muselo být vyřazeno z důvodu nesmyslných odpovědí. Respondentů z gymnázií bylo 46 (z toho 2 vyřazeni). Respondentů ze střední odborné školy bylo 54 (z toho 5 vyřazeno).

Dotazníkového výzkumu se zúčastnilo 43 respondentů a 57 respondentek z vybraných středních škol a gymnázií v Českých Budějovicích. Výzkum byl velmi vyrovnaný mezi muži a ženami rozdíl je o pouhých 14 respondentek více než respondentů (viz tabulka č. 1).

Tabulka č. 1

Pohlaví	Počet respondentů/respondentek
Muž	43
Žena	57

Výzkumu se zúčastnili studenti od prvního do čtvrtého ročníku středních odborných škol a gymnázií. Nejvíce respondentů je ze třetího ročníku, za ním následuje ročník čtvrtý, na třetím místě je ročník první a na posledním místě je ročník druhý (viz tabulka č. 2).

Tabulka č. 2

Ročník	Počet respondentů
1	16
2	7
3	42
4	35

Dotazníkového šetření se zúčastnili studenti od 15-ti let do 19- ti let a více. Nejvíce odpovědí je od studentů ve věku 18 let, poté následují odpovědi od studentů ve věku 19 a více let, dále studenti ve věku 17 let, pak 16 let a nakonec nejméně odpovědí je od studentů ve věku 15 let. Dle výsledků však studenti prvního ročníku neodpovídali příliš rozličně od studentů ročníků čtvrtého, což bylo velmi překvapivé zjištění (viz tabulka č. 3).

Tabulka č. 3

Věk	Počet respondentů
15	7
16	11
17	19
18	33
19	30

V následujícím textu bude vyhodnocena výzkumná otázka: **Jaký má středoškolská mládež smysl života?** Cílem této otázky bylo zjistit, jak současná středoškolská mládež posuzuje svůj smysl života, v čem ho spatřuje a co to pro ně znamená. Odpovědi k této i další otázkám byly zaznamenány formou kategorizace s počtem odpovědí. Byly zvoleny otázky otevřené. Pro ilustraci je uvedeno vždy pár příkladů vybraných respondentů k dané kategorii. Na tuto otázku neodpovědělo šest respondentů, pravděpodobně se jim buď nechtělo odpovídat, nebo nevěděli, co odpovědět (viz tabulka č. 4).

Smysl života se skládá ze žebříčků hodnot takto definuje 28 respondentů smysl života různorodě například v rodině, lásce, zdraví, zvířatech, práce aj. Pro příklad byli zvoleni dva vybraní respondenti „rodina do níž patří i přítel a lásku ke zvířatům“, „můj smysl života spočívá v rodině, koníčcích a dobrých známkách“ (viz tabulka č. 4).

Smyslem života je život prožít takto smysl života chápe 29 respondentů, definují smysl života v žití, nezůstat na mrtvém bodě, užívat si život. Pro příklad byli zvoleni odpovědi tři vybraných respondentů „*smysl života je pro mě žít a užít si*“, „*snažit se žít tak, jako by to mělo být s posledním nádechem*“, „*chci ze života vytěžit maximum, nechci až budu jednou umírat, litovat toho, že jsem něco neudělal, takže mým smyslem života, abych si byl každý den jistý, že teď v tuhle chvíli klidně můžu umřít*“ (viz tabulka č. 4).

Smysl života spočívá v seberealizaci takto posuzuje šest respondentů smysl života v seberealizaci, chtějí dobře vnímat sami sebe, být úspěšní a být spokojeni sami se sebou. Pro příklad byli zvoleni tři vybraní respondenti „*dělat, co mě baví*“, „*poznat sám sebe*“, „*zmoudřet a být spokojený sám se sebou*“ (viz tabulka č. 4).

Smysl života spočívá v pomoci druhých, takto šest respondentů definují smysl života v pomoci druhé osobě. Pro příklad byli zvoleni tři vybraní respondenti „*chtěla bych být užitečná pro jiné lidi*“, „*vždy být užitečný a pomáhat ostatním*“, „*můj smysl života je pomáhat lidem jakýmkoli způsobem, podpořit je být jejich oporou*“ (viz tabulka č. 4).

Smysl života spočívá ve studiu tak v současnosti chtějí dostudovat tři respondenti (viz tabulka č. 4).

Hledám smysl života takto ho vnímají tři respondenti, kteří stále ještě hledají svůj smysl života (viz tabulka č. 4).

Smysl života spočívá v dosažení stanovených cílů takto definují dva respondenti smysl života v dosažení vytyčených cílů. Pro příklad byli zvoleny odpovědi dvou vybraných respondentů „*dosáhnout stanovených cílů, které mám určeny*“, „*dosažení stanovených cílů*“ (viz tabulka č. 4).

Smysl života spočívá ve sportu a lze předpokládat, že dva respondenti aktivně sportují, tudíž vidí smysl života ve sportu, zde si dovolím ocitovat dva respondenty, kteří tento výrok napsali. „*žiju pro adrenalinové sporty, maturita a střední škola je pro mne jen část života, ale zaměřit se chci především na adrenalinové sporty*“, „*jelikož mám hodně ráda sport tak mě můj každý trénink nabije takovou pozitivní energií a je to velká náplň do mého života*“ (viz tabulka č. 4).

Smysl života spočívá v sexu takto definují dva respondenti smysl života. Pravděpodobně se jedná o aktuální vnímání smyslu života (viz tabulka č. 4).

Následuje šest kategorizací, které definuje vždy jeden respondent. Kategorie jsou následující: **smysl života spočívá v přežití, smysl života spočívá ve skromnosti a štědrosti, smysl života spočívá ve skromnosti a štědrosti, smysl života spočívá v penězích, smyslem života je smrt, nemám smysl života** (viz tabulka č. 4).

Kategorie smyslu života	Počet respondentů
Smysl života se skládá ze žebříčků hodnot	29
Smyslem života je život prožít	29
Smysl života spočívá v seberealizaci	6
Smysl života spočívá v pomoci druhým	6
Smysl života spočívá ve studiu	3
Hledám smysl života	3
Smysl života spočívá v dosažení cílů	2
Smysl života spočívá ve sportu	2
Smysl života spočívá v sexu	2
Smysl života spočívá ve spoustě věcí	1
Smysl života spočívá ve skromnosti a štědrosti	1
Smysl života je v penězích	1
Smyslem života je smrt	1
Smysl života spočívá v přežití	1
Nemám smysl života	1
Neodpovědělo	6

Výzkumnou otázku **Jaký má středoškolská mládež smysl života?** lze shrnout, že nejvíce respondentů vnímá smysl života v určitých žebříčkách hodnot a v prožití života. Zbytek respondentů se pak dělí na individuální pohledy na smysl života například seberealizace, sex, štědrost a skromnost, studium, sport, přežití atd.

V následujícím textu bude vyhodnocena výzkumná otázka: **Co pro středoškolskou mládež znamená láska?** Cílem této otázky bylo zjistit, co v současnosti pro středoškolskou mládež znamená láska, jak ji vnímají a definují. Nevím, co je láska odpověděl 1 respondent (viz tabulka č. 5).

Láska je emoce, cit takto definuje 16 respondentů lásku, jako cit – emoci, kterou vyjadřujeme. Pro příklad jsou uvedeny výroky od dva vybraných respondentů. „*city – mít někoho rád – 5 písmen*“, „*řekl bych asi příjemný pocit a omámení smyslů a asi společné soužití dvou lidí jako hluboké a osobní přátelství*“ (viz tabulka č. 5).

Lásku jako smysl života vnímá 14 respondentů. Pro příklad byli zvoleni dva vybraní respondenti. „*Láska? Hodně moc, když jsem zamilovaná, tak je to nejhezčí, co jsem poznala, těším se na druhý den a mám radost ze života*“, „*je to smysl života, hnací síla všeho, bez lásky nemá být smysl, láska sama k sobě je jen začátek, důvod k žití, bez ní nelze žít, pomáhá duši létat, vracet se zpět do říše ideí*“ (viz tabulka č. 5).

Láska je nejdůležitější věc v životě takto ji vnímá 13 respondentů. Pro příklad byli zvoleni tři vybraní respondenti. „*jedna z nejdůležitějších věcí v životě, kdo ji nezažil jako by nežil*“, „*nejdůležitější věc v životě každého člověka*“, „*láska spojuje všechno a všechny dohromady, pokud v něčem není láska, nemá to vůbec cenu*“ (viz tabulka č. 5).

Láska je rodina, přátelé, přítel/kyně tvrdí 11 respondentů, kteří vidí lásku v rodině, přátelích a v druhé osobě opačného pohlaví. Pro příklad jsou uvedeny čtyři výroky vybraných respondentů. „*rodina a kamarádi*“, „*můj přítel, znamená pro mě všechno*“, „*mít rád někoho s kým strávím celý život*“, „*je zajímavá věc, vnímám ji hlavně v rodině – láska jsou ale i ať chceme či nechceme peníze*“ (viz tabulka č. 5).

Láska jako důvěra a upřímnost takto osm respondentů vnímá lásku, něco jako důvěru a upřímnost. Pro příklad byli zvoleni dva vybraní respondenti. „*najít v někom oporu, někdo kdo ve mně věří a komu můžu věřit já*“, „*důvěra, pochopení, opora, možnost se svěřit a nebát se*“ (viz tabulka č. 5).

Typizace – láska má více podob, takto pět respondentů typizuje lásku do různých podob. Pro příklad byli zvoleni dva vybraní respondenti. „*Řekl bych, že je více druhů lásky – typická romantická, láska něčemu/činnosti, pak řekněme čistě božská, ale o tom se hůře mluví, každopádně láska je svým způsobem i pouto*“, „*to je širokej pojem, láska může být k čemukoliv, pro mě je láska u vztahu s rodiči a celkově s rodinou nejdůležitější, láska mezi klukem a holkou, že jeden bez druhého nemůže být, že chce všechn svůj čas strávit s tím druhým na úkor třeba kamarádů, láska je zajímavá věc*“ (viz tabulka č. 5).

Láska je opora tvrdí čtyři respondenti, kteří vnímají lásku jako oporu v druhé osobě. Pro příklad byli zvoleni tři vybraní respondenti. „*podporu od druhého člověka, že na problémy nejsem sama a mám někoho komu můžu věřit*“, „*vzájemná opora*“, „*když se mají dva rádi, pomáhají si, udělali by pro sebe cokoli*“ (viz tabulka č. 5).

Láska jako obětování se vnímají tři respondenti jako obětování se pro druhé. Byli zvoleni pro příklad dva respondenti. „*láska pro mě znamená, že člověk druhého miluje tak, že by pro něj udělal cokoli*“, „*myšlení ve prospěch druhé osoby, obětování sebe pro druhé*“ (viz tabulka č. 5).

Láska je jedinečnost a výjimečnost tvrdí tři respondenti. Je to něco, co v životě není běžné a automatické. Pro příklad jsou uvedeni dva vybraní respondenti „*něco co se dnes nevidí často, myslím tím pravou lásku*“, „*cítit něco výjimečného*“ (viz tabulka č. 5).

Láska jako potřeba člověka takto vnímají lásku dva respondenti, je to něco jako přirozená potřeba člověka. Pro příklad byli zvoleni dva vybraní respondenti. „*Pro mě osobně je láska něco, co pořád hledám, ale vím, že to v životě potřebuji*“, „*láska je potřeba, jistota, štěstí, věrnost, obětavost a zábava*“ (viz tabulka č. 5).

Lásku jako zklamání definovali dva respondenti, kteří jsou zklamáni v současné situaci pravděpodobně z rozchodu. Příkladem je následující citace. „*heleď momentálně se ji vyhýbám, zklamalo mě to*“, „*už nic*“ zde se jedná pravděpodobně o aktuální stav při ztrátě partnera či partnerky (viz tabulka č. 5).

Láska je sex tvrdí dva respondenti, kteří definují lásku jako sexuální přitažlivost a pohlavní styk. Můžeme předpokládat, že v tomto období je sex důležitější, než cokoli jiného (viz tabulka č. 5).

Láska je těžko získatelná tvrdí dva respondenti, kteří definují lásku jako něco, co můžeme jen stěží získat a musíme si zasloužit. Pro příklad jsou uvedeny výroky dvou vybraných respondentů. „*něco, co se těžko získává, ale stojí za to*“, „*něco, co je těžko získatelné, ale stojí za boj*“ (viz tabulka č. 5).

Láska je bolest při ztrátě blízkých takto vnímá jeden respondent lásku. Je velmi těžké smířovat se ztrátou blízké osoby, když k ní chováme hluboký cit jako je láska. Pro představu zvolena citace daného respondenta. „*Nepředstavitelná bolest při ztrátě blízkých*“ (viz tabulka č.5).

Láska je bezpečí takto to posuzuje jeden respondent, který vnímá lásku jako pocit, že se na někoho může spolehnout a je v bezpečí. Jak je uvedeno v citaci „*bezpečí a pocit, že mě někdo miluje*“ (viz tabulka č. 5).

Láska je důvod k žití tvrdí jeden respondent, který definuje lásku jako něco, kvůli čemu stojí za to žít. Pro příklad uvedena jeho citace „*láska je to, proč žít*“ (viz tabulka č. 5).

Láska je porozumění tvrdí jeden respondent, který definuje lásku jako porozumění sobě a druhé osobě. Láska spočívá ve vnímání druhého a toleranci. Příkladem je následující odpověď „*porozumění s druhou osobu*“ (viz tabulka č. 5).

Láska jsou peníze tvrdí jeden respondent, který vidí lásku v penězích. Příkladem je následující odpověď „*láska jsou velké výdaje*“ otázkou je, zda to respondent opravdu myslel vážně či sarkasticky, to se můžeme pouze domnívat. Každopádně pokud je to myšleno sarkasticky má smysl pro humor (viz tabulka č. 5).

Láska je pouto tvrdí jeden respondent, který vnímá lásku jako pouto dvou lidí. Příkladem je jeho následující výrok „*je to spojitost mezi lidmi.....bolí a léčí.....ale bez ní se člověk cítí jako prázdná schránka, kterou nelze ničím jiným vyplnit*“ (viz tabulka č.5).

Tabulka č. 5

Kategorizace lásky	Počet respondentů
Láska je emoce - cit	16
Láska jako smysl života	14
Láska je nejdůležitější věc v životě	13
Láska je rodina, přátelé, přítel/kyně	11
Láska jako důvěra a upřímnost	8
Typizace – láska má více podob	5
Láska je opora	4
Láska jako obětování se	3
Láska je jedinečnost a výjimečnost	3
Láska je potřeba člověka	2
Láska jako zklámání	2
Láska je sex	2
Láska je těžko získatelná	2
Láska je bolest při ztrátě blízkých	1
Láska je bezpečí	1
Láska je důvodem žít	1
Láska je porozumění	1
Láska jsou peníze	1
Láska je pouto	1
Nevím co je láska	1

Výzkumnou otázkou, **Co pro středoškolskou mládež znamená láska?** lze shrnout, že pro největší počet respondentů je láska definována jako cit – emoce, pak následuje láska jako smysl života, láska jako nejdůležitější věc, láska je rodina, přátelé, přítel/kyně. Zbylé kategorie se dělí o pár respondentů, kteří vnímají lásku různorodě jako důvěra a upřímnost, opora, více podob láska atd.

V následujícím textu bude vyhodnocena výzkumná otázka **Jaké jsou osobní cíle u středoškolské mládeže?** Cílem této otázky bylo zjistit, jaké má současná středoškolská mládež osobní cíle. Jaké jsou jejich cíle v životě, co chtějí dokázat atd. Nevím, jaké jsou mé osobní cíle tvrdí 8 respondentů, kteří nebyli schopni definovat své osobní cíle, nebo je nechtěli zodpovědět, nebo nemají žádné cíle, které nebyly konkrétně specifikovány, jako například odpověď typu př. „*mám různé osobní cíle*“ (viz tabulka č. 6).

Osobní cíle se skládají ze žebříčků hodnot shoduje se na tom 51 respondentů, kteří své osobní cíle skládají z různých hodnot. Každý je vidí v něčem jiném například jeden ve vysněné práci, druhý ve studiu, v rodině, ve sportu, lásce, cestování, v dostatku peněz, to je zde zmiňováno také častokrát aj. Pro příklad jsou uvedeni čtyři vybraní respondenti. „rodina, dvě děti, dům a pes a dostatek financí na to, aby rodina nestrádala“, „mít dobré zaměstnání, něco dokázat ve sportu, určitě rodina a vlastní barák“, „stát se veterinářem a založit rodinu“, „chci dodělat maturitu a odstěhovat se do Anglie“ (viz tabulka č. 6).

Osobní cíle jsou mít spokojený a šťastný život tvrdí 17 respondentů, kteří mají za osobní cíl žít šťastný a spokojený život. Příkladem jsou výroky tří vybraných respondentů. „být šťastná“, „být šťastná a zdravá, mít zdravou rodinu“, „tak samozřejmě dostudovat a možná i vysokou, kdo ví...a asi štěstí a zdraví, spokojený život, chtěl bych asi dosáhnout nějakého ohlasu a aby si mě lidé pamatovali v dobrém“ (viz tabulka č. 6).

Osobní cíle jsou jisté a dané tvrdí devět respondentů, kteří mají naprosto přesný směr a cíl. Jsou to lidé, kteří v životě chtějí něco dokázat. Příkladem jsou výroky čtyř vybraných respondentů. „stejně jako u smyslu života prostě dotáhnout to vysoko“, „vydat knihu“, „být dobrým člověkem“, „jednou by si chtěl udělat muzeum papírových modelů“ (viz tabulka č. 6).

Osobní cíle spočívají ve financích tvrdí tři respondenti, kteří mají jako svůj osobní cíl mít dostatek financí. Jeden výrok byl obecně znějící, takže nelze vyvodit, zda respondent chce být bohatý pro svůj osobní prospěch či pro prospěch druhých. Příklady výroků dvou respondentů. „být bohatý“, „finančně zabezpečený manžel, přítel a rodič“ (viz tabulka č. 6).

Osobní cíle spočívají v seberealizaci tvrdí dva respondenti, kteří vidí své osobní cíle v sebezdokonalování. Příkladem jsou následující odpovědi „tak nějak se pořádně najít, pak se usadit a nějak se pořádkem zlepšovat a vyvíjet“, „být sama sebou“ (viz tabulka č. 6).

Osobní cíle spočívají v nezávislosti tvrdí jeden respondent, který vidí osobní cíl v životě nezávislost. Nezávislost je definována jako zvládat život bez pomoci ostatních lidí jako je rodina či přítel. Jak uvádí jeden respondent: „být nezávislá na ostatních, vyrovnat se s každým problémem a být upřímná.“ (viz tabulka č. 6).

Osobní cíle spočívají v pomoci druhým tvrdí jeden respondent, který vidí svůj osobní cíl v pomoci druhým, jak je zmíněno v odpovědi. V tomto případě je touha pomáhat druhým spojena i s vírou v Boha. „*snažím se tu maximálně být pro druhé, poznávat a prohlubovat se ve víře*“ (viz tabulka č. 6).

Osobní cíle jsou úspěch v životě tvrdí jeden respondent, který vidí své osobní cíle v úspěchu. Můžeme se domnívat, že úspěch je myšlen v tom, co respondent dělá. Nebyl konkrétnější (viz tabulka č. 6).

Tabulka č. 6

Kategorizace osobní cíle	Počet respondentů
Osobní cíle se skládají ze žebříčků hodnot	51
Osobní cíle jsou mít spokojený a šťastný život	17
Osobní cíle jsou jisté a dané	9
Osobní cíle spočívají ve financích	3
Osobní cíle spočívají v seberalizaci	2
Osobní cíle spočívají v nezávislosti	1
Osobní cíle spočívají v pomoci druhým	1
Osobní cíle jsou úspěch v životě	1
Nevím jaké jsou mé osobní cíle	8

Výzkumnou otázku **Jaké jsou osobní cíle u středoškolské mládeže?** lze shrnout, že nejvíce respondentů má za osobní cíl různé hodnoty. Lze do nich zařadit rodinu, partnery, zvířata, vysněnou práci, studium, sport cestování aj., poté následuje spokojený a šťastný život a přesně určené cíle. Zbylé kategorizace osobních cílů se dělí po jednom respondentovi tj. osobní cíle spočívají v nezávislosti, v pomoci druhým a úspěchu v životě.

V následujícím textu bude vyhodnocena výzkumná otázka **Co pro středoškolskou mládež znamená budoucnost?** Cílem této otázky je zjistit, jak středoškolská mládež nahlíží na budoucnost, co si o ní myslí, co pro ni znamená a jak ji definují. O budoucnosti nepřemýšlím nebo nevím, jak odpovědět tvrdí sedm respondentů, kteří buď nevěděli, jak odpovědět, nebo konstatovali, že o budoucnosti nepřemýšlí. (viz tabulka č. 7).

Budoucnost neřeším, žiji přítomností tvrdí 13 respondentů, pro které je budoucnost vzdálenou otázkou, raději se zaměřují aktuální dění. Příkladem jsou výroky dvou vybraných respondentů „*co se vnímání času týče, existuje pouze přítomnost, přítomní minulost, přítomná budoucnost, přítomnost je ovšem nezachytitelný okamžik, budoucnost neexistuje, nemá tedy důvod plánovat její detailní podobu, stačí jednoduchá představa o vlastním směřování v životě*“, „*zajímá mě přítomnost*“ (viz tabulka č. 7).

Budoucnost je určitý cíl tvrdí osm respondentů, kteří posuzují budoucnost jako určitý směr a cíl, kterého chtějí dosáhnout. Příkladem jsou výroky tří vybraných respondentů „*stát se veterinářkou a maminkou*“, „*budoucnost je pro mě kariéra a rodina*“, „*pracovat se zvířaty nebo se živit sportem*“ (viz tabulka č. 7)

Budoucnost je čas budoucí tvrdí osm respondentů, kteří definují budoucnost jako čas budoucí. Nejedná se o konkrétnější definici, pravděpodobně se jedná o tvar slovesa vyjadřující časové období (viz tabulka č. 7).

Budoucnost je nejistota tvrdí sedm respondentů, kteří definují budoucnost jako nejistotu toho, co přijde. Příkladem jsou výroky tří vybraných respondentů. „*hrůza a nejistota x nadějně vyhlídky*“, „*něco na co se těším a zároveň se toho bojím*“, „*něco nejistého, o čem doufám, že mi přinese jen dobré věci*“ (viz tabulka č. 7)

Budoucnost je neovlivnitelná tvrdí šest respondentů, kteří jsou přesvědčeni, že je budoucnost námi neovlivnitelná. Příkladem jsou výroky tří vybraných respondentů. „*něco, co bez mého přičinění přijde*“, „*něco co se stane*“, „*nevyhnutelnou věc, kterou z velké části neovlivním a budu ji muset přijmout*“ (viz tabulka č. 7).

Budoucnost je nový začátek tvrdí pět respondentů, kteří vnímají budoucnost jako nový začátek nebo také možnost nového začátku. Příkladem jsou výroky dvou vybraných respondentů. „*nový prostor pro to, abys byl sám se sebou spokojený, nový začátek splnit si své sny*“, „*nové věci a příležitosti*“ (viz tabulka č. 7).

Budoucnost je víra v lepší život tvrdí pět respondentů, kteří doufají v lepší život do budoucnosti. Není blíže specifikováno, jaký je jejich život v současnosti. Příkladem jsou výroky dvou vybraných respondentů *„šance na lepší život“*, *„víra v lepší svět budoucnost je široký pojem, může to být zítra, ale i třeba za deset let“* (viz tabulka č. 7).

Budoucnost je ovlivnitelná tvrdí čtyři respondenti, kteří jsou přesvědčeni, že budoucnost je námi ovlivnitelná. Příkladem jsou výroky dvou vybraných respondentů. *„budoucnost je něco co můžeme ovlivnit, ne však vytvořit, budoucnosti se nesmíš bát, ale těšit se na ní a nechat ji volně plynout“*, *„každý si svou budoucnost určuje sám“* (viz tabulka č. 7).

Budoucnost je poznání tvrdí čtyři respondenti, kteří vnímají budoucnost jako otevřenou knihu a možnost nekonečného poznání. Příkladem jsou výroky dvou vybraných respondentů. *„velká neznámá, velké dobrodružství a dlouhá složitá cesta“*, *„nekonečná cesta nových dobrodružství, poznání, radosti a zdravého růstu“* (viz tabulka č. 7).

Budoucnost je vše tvrdí čtyři respondenti, kteří vidí v budoucnosti vše. Bohužel ani jeden z respondentů nebyl více konkrétní. Zajímavé je, že se na tom shodli čtyři nezávislé osoby. Budoucnost tedy může znamenat vše ve smyslu možností, poznání, úspěchů, rodiny, cestování, lásky atd. (viz tabulka č. 7).

Budoucnost jsou vynálezy a technika tvrdí tři respondenti, kteří vidí budoucnost ve vědě a technice. V současnosti pravděpodobně nutnost, ale zajímavé je, že budoucnost ve vědě a technice vnímá jen tak málo respondentů (viz tabulka č. 7).

Strach z budoucnosti mají tři respondenti, kteří vnímají budoucnost jako strach z neznámého, nevědí co přijde, a to je pro ně zneklidňující. Příkladem jsou výroky všech tří respondentů. *„strach, možnosti, stres“*, *„strach z toho, že nevím co bude“*, *„nevím co budu dělat zítra, nevím co budu dělat za 5 let, ale děsí mě to“* (viz tabulka č. 7).

Budoucnost je hnací motor – motivace tvrdí tři respondenti, kteří vidí budoucnost jako hnací motor, něco co je dokáže namotivovat, mají chuť jít dál. Příkladem jsou výroky tří vybraných respondentů: *„žít spokojeně s rodinou i za cenu toho, že nedostuduji a měl bych dřít“*, *„chuť jít životem dál“*, *„doba, která mě motivuje k momentální činnosti“* (viz tabulka č. 7).

Budoucnost je možnost/otevřenost tvrdí tři respondenti, kteří vidí budoucnost jako nové možnosti/otevřenost. Příkladem jsou výroky tří vybraných respondentů. „*otevřené dveře do světa*“, „*spousta možností co dělat pro sebe a svou rodinu a blízké*“, „*čas k dalším příležitostem, možnost změny a zlepšování se*“ (viz tabulka č. 7).

Budoucnost je naděje tvrdí tři respondenti, kteří mají naději v budoucnosti. Naděje je vždy považována za základ života. Bez naděje je život smutný. Je tedy velmi překvapivé, že se na tomto tvrzení shodli pouze tři respondenti. Příkladem je výrok jednoho z respondentů „*naději v lepší zítřek*“ (viz tabulka č. 7).

Aktuální budoucnost je výběr vysoké školy tvrdí dva respondenti, kteří v současnosti vidí svojí budoucnosti ve výběru vysoké školy a samozřejmě se na vysokou školu dostat. Není v tomto případě potřeba citovat, jedná se o momentální vizi (viz tabulka č. 7).

Následuje šest kategorizací, které definuje vždy jeden respondent. Výčet kategorií je: **budoucnost je zkušenost, budoucnost jsou peníze, budoucnost je radost, budoucnost je stabilita, budoucnost je užívání si** (viz tabulka č. 7).

Tabulka č. 7

Kategorizace budoucnosti	Počet respondentů
Budoucnost neřeším, žiji přítomností	13
Budoucnost je určitý cíl	8
Budoucnost je čas budoucí	8
Budoucnost je nejistota	7
Budoucnost je neovlivnitelná	6
Budoucnost je nový začátek	5
Budoucnost je víra v lepší život	5
Budoucnost je ovlivnitelná	4
Budoucnost je poznání	4
Budoucnost je vše	4
Budoucnost jsou vynálezy a technika	3
Strach z budoucnosti	3
Budoucnost je hnací motor - motivace	3
Budoucnost je možnost/otevřenost	3
Budoucnost je naděje	3
Aktuální budoucnost je výběr vysoké školy	2
Budoucnost je zkušenost	1
Budoucnost jsou peníze	1
Budoucnost je radost	1
Budoucnost je stabilita	1
Budoucnost je užívání si	1
Nevím, nepřemýšlím o budoucnosti	7

Výzkumnou otázku **Co pro středoškolskou mládež znamená budoucnost?** lze shrnout, že nejvíce respondentů svou budoucnost neřeší, žijí přítomností, hned za tímto výrokem je zajímavé, že budoucnost respondenti označují jako čas budoucí bez konkrétnějšího rozvedení, vyrovnaný je také výrok ovlivnitelnosti a neovlivnitelnosti budoucnosti a víry v lepší život. Zbylé výroky jsou hodnoceny jedním až třemi respondenty jako je budoucnost jako zkušenost, možnost, radost, výběr vysoké školy atd.

V následujícím textu bude vyhodnocena výzkumná otázka **Jak středoškolská mládež definuje svobodu?** Cílem této otázky je zjistit, jak definuje středoškolská mládež svobodu, co pro ně znamená. Nevím či nechci odpovědět napsalo šest respondentů.

Svoboda je nezávaznost tvrdí 39 respondentů, kteří definují svobodu jako nezávaznost vůči všemu a všem. Příkladem jsou výroky pěti vybraných respondentů. „*možnost dělat si co chce*“, „*jako prostor, kde nejsou žádná pravidla a hranice*“, „*volnost*“, „*žít podle vlastních pravidel*“, „*volnost v činnostech a myšlenkách*“, „*být nezávislý*“ (viz tabulka č. 8).

Svoboda je možnost svobodné volby tvrdí 20 respondentů, kteří posuzují svobodu v možnosti svobodně si zvolit. Příkladem jsou výroky čtyř vybraných respondentů. „*možnost mít na výběr*“, „*asi jako svoboda volby – mít vždy na výběr bez radikálních omezení*“, „*mohu se svobodně rozhodnout ať správně či špatně*“, „*svoboda je možnost volby dle vlastního uvážení, teorie kauzality sice svobodu popírá jelikož ke všemu vedou příčiny, ale ve mně tento jev vyvolává klamný pocit svobody*“ (viz tabulka č. 8).

Svoboda je svoboda slova tvrdí 15 respondentů, kteří vnímají svobodu ve svém projevu, ve slovech. Příkladem jsou výroky tří vybraných respondentů. „*hlavně možnost vyjádřit svůj názor*“, „*moci vyjádřit svůj názor, ale svoboda jednoho končí tam kde začíná svoboda druhého*“, „*svoboda projevu každý má právo na svůj názor a dělat si téměř co chce – žádná diskriminace*“ (viz tabulka č. 8).

Svoboda je omezení tvrdí čtyři respondenti, kteří vnímají svobodu jako omezení. Příkladem jsou výroky dvou vybraných respondentů. „*žijeme v relativně dobrém čase na dobrém místě, jsme svobodní ale vlastně nejsme (to že si někdo myslí, že je něco víc a může víc), omezení zákony/hierarchie, peníze jsou nesvoboda*“, „*období než se člověk dostane do svazku manželského*“ (viz tabulka č. 8).

Svoboda je právo na život tvrdí tři respondenti. Příkladem jsou výroky dvou vybraných respondentů. „*svoboda je jedna ze základních práv člověka...znamená neomezovat lidi v jejich rozhodnutí, pokud je to rozhodnutí, které neomezuje jiné*“, „*když každý má svá práva*“ (viz tabulka č. 8).

Následuje šest kategorizací, které definuje vždy jeden respondent. Kategorie jsou následující: **svoboda je dar, svoboda jsou peníze a cestování, svoboda je styl života, svoboda je příležitost, svoboda je nutnost, svoboda neexistuje** (viz tabulka č. 8).

Tabulka č.8

Kategorizace svobody	Počet respondentů
Svoboda je nezávaznost	39
Svoboda je možnost svobodné volby	20
Svoboda je svoboda slova	15
Svoboda je omezení	4
Svoboda je právo na život	3
Svoboda jsou peníze a cestování	1
Svoboda je styl života	1
Svoboda je příležitost	1
Svoboda je nutnost	1
Svoboda neexistuje	1
Svoboda je dar	1
Nevím, nechci odpovědět	6

Výzkumnou otázku **Jak středoškolská mládež definuje svobodu?** lze shrnout, že nejvíce respondentů vnímá svobodu v nezávaznosti, tedy život bez pravidel, norem a zákonů, poté následuje možnost svobodné volby a svobody slova, které se téměř shodují v počtu respondentů, zbylé kategorizace jsou od 1–6 respondentů.

V následujícím textu bude vyhodnocena výzkumná otázka **Jak středoškolská mládež vnímá stáří a co pro ně znamená?** Cílem této otázky je zjistit, jak středoškolská mládež vnímá stáří a co pro ně znamená. Nevím, či nepřemýšlím o stáří napsalo 13 respondentů.

Stáří je přirozená etapa života tvrdí 20 respondentů, kteří stáří vnímají jako součást života. Příkladem jsou následující výroky tří vybraných respondentů. „*přirozená etapa života, ke stáří mám úctu*“, „*přirozený vývoj člověka – mělo by se to přijmout, úcta*“, „*nikdy nechci zestárnout, ale беру to jako součást života*“ (viz tabulka č. 9).

Stáří je období odpočinku tvrdí 16 respondentů, kteří vnímají stáří jako zasloužený odpočinek. Příkladem jsou následující výroky tří vybraných respondentů. „*zasloužený odpočinek, stáří je moudrost, uznávám lidi, kteří si prošli životem*“, „*zralost, sytost a klid*“, „*zatím ho řešit nemusím, ale vnímám ho v podstatě jako odpočinek*“ (viz tabulka č. 9).

Strach ze stáří má 11 respondentů, bojí se umírání, nemohoucnosti a nečekaného. Příkladem jsou výroky tří vybraných respondentů. „*stáří se bojím – chci být pořád mladej, užívat si a bavit se, ale s postupem času budu mít více zkušenostíspíše stáří nechci.*“ „*občas mě trochu děsí, hlavně nechci být někomu na starost do poslední chvíle*“, „*beru to jako věc, která čeká každého, jenom každý člověk prožívá stáří trochu jinak, a proto z něj mám trochu strach*“ (viz tabulka č. 9).

Stáří je radost a odměna tvrdí čtyři respondenti, kteří stáří vnímají pozitivně. Příkladem jsou následující výroky. „*jako odměna a čas věnovat se mladým členům rodiny a jít příkladem*“, „*stáří? Na stáří se docela těším, když vidím babičku. Nebojím se toho, stáří pro mě znamená klid a pohodlí*“, „*stáří vnímám dobře, klid a spoustu času*“ (viz tabulka č. 9).

Stáří vnímám negativně tvrdí čtyři respondenti. Příkladem jsou vybrané výroky od dvou vybraných respondentů. „*celkem negativně, ovšem je to velmi negativní, znamená pro mě asi nejvíc stresující období – očekávání smrti*“, „*období do kterého každý dojde, vnímám ho špatně*“ (viz tabulka č. 9).

Stáří je konečná etapa života tvrdí čtyři respondenti. „*blížící se konec života, odpočinek*“, „*finále*“, „*konec jedné éry*“ (viz tabulka č. 9).

Stáří je podzim života definují ho takto tři respondenti, vnímají ho jako přiblížení se k smrti a předposlední fáze života (viz tabulka č. 9).

Stáří je období zkušeností tvrdí tři respondenti, kteří stáří vnímají jako období nasbíraných zkušeností za svůj život. Pro příklad byli vybrány výroky dvou respondentů. „*nijak extra ho nevnímám, stářím sbíráme zkušenosti*“, „*období zkušeností*“ (viz tabulka č. 9).

Stáří je nejhezčí období života tvrdí dva respondenti, kteří vnímají krásu stárnutí. Příkladem jsou následující výroky dvou vybraných respondentů. „*každý musí zestárnout a podle mého je to jedno z nejhezčích období lidského života - stárnout bok po boku své lásky a užívat si každý den*“, „*stáří vnímám jako nejlepší část svého života*“ (viz tabulka č. 9).

Stáří je definice dle fyzické a psychické vitality napsali dva respondenti, kteří tvrdí, že starý jsi na tolik, nakolik se cítíš. Příkladem jsou následující výroky. „*nejsem stará a necítím se tak, je to jenom číslo, důležité je jak se cítíš*“, „*definice fyzické a psychické vitality*“ (viz tabulka č. 9).

Stáří je fakt/danost tvrdí dva respondenti, kteří stáří vnímají jako něco co je, s čím se člověk musí vyrovnat. Příkladem jsou následující výroky. „*starý ještě nejsem, takže těžko posoudím, ovšem nevnímám to jako čistě negativní věc, asi jako každá zkušenost má své plusy a minusy*“, „*stáří je vyrovnání se s předešlými událostmi v životě*“ (viz tabulka č. 9).

Stáří je závislost na ostatních tvrdí dva respondenti, kteří se pravděpodobně bojí, že budou nemohoucí. „*nemohoucnost, nic*“, „*budu stará, vrásčitá a všem na obtíž*“ (viz tabulka č. 9).

Ke stáří musíme mít úctu tvrdí dva respondenti. Zde není potřeba citace. Faktem je, že pouze dva respondenti jsou názoru, že ke stáří bychom měli mít úctu (viz tabulka č. 9).

Následují čtyři kategorizace, které definuje vždy jeden respondent. Jedná se o následující kategorie: **stáří je připomínka života, se stářím jsem smířený/á, stáří je důkaz přežití, stáří je období v nedohlednu** (viz tabulka č. 9).

Tabulka č. 9

Kategorizace stáří	Počet respondentů
Stáří je přirozená etapa života	20
Stáří je období odpočinku	16
Strach ze stáří	11
Stáří je radost a odměna	4
Stáří vnímám negativně	4
Stáří je konečná etapa života	4
Stáří je podzim života	3
Stáří je období zkušeností	3
Stáří je nejhezčí období života	2
Definice dle fyzické a psychické vitality	2
Stáří je fakt/danost	2
Stáří je závislost na ostatních	2
Ke stáří musíme mít úctu	2
Stáří jako nové možnosti	1
Stáří je období v nedohlednu	1
Stáří je důkaz přežití	1
Stáří je smíření	1
Stáří je připomínka života	1
Nevím, nepřemýšlím o stáří	13

Výzkumnou otázku **Jak středoškolská mládež vnímá stáří a co pro ně znamená?** lze shrnout, že nejvíce respondentů vnímá stáří jako přirozenou etapu života a jako období odpočinku. Hodně respondentů, se ke stáří vyjádřit nechtěli, takže jsou vysoko na žebříčku kategorií. Dosti respondentů má ze stáří strach. Zbylé kategorie se dělí mezi jeden až čtyři respondenty.

V následujícím textu bude vyhodnocena výzkumná otázka **Jak středoškolská mládež vnímá smrt a co pro ně znamená?** Cílem této otázky je zjistit, jakým způsobem vnímá středoškolská mládež smrt, jak si ji představuje, co o ní mohou říci. Neodpověděli čtyři respondenti, kteří buď o smrti vůbec nepřemýšlí, nebo nechtějí odpovědět na toto téma a nebo napsali jen neví.

Smrt je součást života tvrdí 20 respondentů, kteří berou smrt jako přirozenou součást člověka. Příkladem jsou následující výroky tří vybraných respondentů. „*smrt je bohužel součástí života, je to velmi smutná záležitost, pro těžce nemocné lidi může být smrt vysvobozením*“, „*součást života, která má přijít v moment, kdy je člověk nejvíc šťastný*“, „*ukončení koloběhu, vnímám ji jako přirozenou věc*“ (viz tabulka č. 10).

Smrt je konečná etapa života tvrdí 15 respondentů, kteří smrt vnímají jako přirozenou součást života. Příkladem jsou výroky tří vybraných respondentů „*konec všeho*“, „*smrt je prostě konec a nic za ní nevidím.....mám z ní respekt, ale nebojím se*“, „*smrt je vlastně část kapitoly života, nikdo neví, co přijde, kdy se to stane, každé se toho bojí, ale vlastně neví čeho*“, „*smrt je poslední část života, bohužel někdy končí předčasně*“ (viz tabulka č. 10).

Strach ze smrti má 13 respondentů. Příkladem jsou výroky dvou vybraných respondentů „*smrt je věc, která čeká na každého a asi jako většina lidí mám z ní strach, protože člověk může umřít kdykoliv a já už jsem k ní měla blízko a byl to hodně nepříjemný pocit na který nerada vzpomínám*“, „*věčné spaní, trošku se bojím, nevím, jak zemřu a kdy*“ (viz. tabulka č. 10).

Věřím v posmrtný život tvrdí 12 respondentů, jsou přesvědčeni, že smrtí život nekončí, ale pokračuje. Příkladem jsou následující výroky tří vybraných respondentů. „*smrti se nebojím vůbec, vím, že máme více těl než jen to fyzické, je škoda, že to nemá více lidí. Přijde mi, že smrt je pro některé lidi velký strašák a přitom zbytečný – strach tu smrt nějak neovlivní. Na druhou stranu chápu strach z umírání, ale s tím se také nedá nic dělat, tak proč se zbytečně stresovat?*“, „*něco nepoznatelného, tajemného, smrti jako takové se nebojím, věřím v pokračování, těžší je uvažovat či se vypořádat se smrtí milovaných lidí v mém okolí*“, „*konec života – já jakožto věřící, to vidím jako příchod k Bohu – posmrtný život*“ (viz tabulka č. 10).

Smrt je nevyhnutelnost tvrdí devět respondentů, kteří jsou přesvědčeni o tom, že smrti nelze uniknout. Příkladem jsou výroky dvou vybraných respondentů „*smrt je tragická a všechny nás jednou dostihne*“, „*ztráta, která bolí, ale čeká každého*“ (viz tabulka č. 10).

Smrt je smíření a vysvobození tvrdí devět respondentů, kteří jsou názoru, že se smrtí je nutné se smířit a pro někoho to může být vysvobození. Příkladem jsou výroky dvou vybraných respondentů „*volnost, světlo na konci tunelu*“, „*stejně jednou přijde a je třeba se s ní smířit*“ (viz tabulka č. 10).

Smrt je připomínka užívání si života tvrdí šest respondentů, kteří věří, že smrt je na světě proto, aby nám připomněla, že nesmíme ustrnout na mrtvém bodě, že musíme život prožít a ne ho nechat jen volně plynout. Příkladem jsou výroky dvou vybraných respondentů „vím, že jednou přijde, ale snažím se prožít život tak abych nelitovala“, „smrti se nebojím, často hazarduji, protože žijeme jen jednou a je třeba si život užít, kdybych se bál smrti, nikdy bych ničeho nedosáhl“ (viz tabulka č. 10).

Smrt je jediná jistota tvrdí dva respondenti, kteří vědí, že smrt čeká na každého. Příkladem jsou jejich výroky „součást života, jediná jistota, nebojím se“, „otázka budoucnosti, čeká to každého“ (viz tabulka č. 10).

Následují tři kategorizace, které definuje vždy jeden respondent. Jedná se o následující kategorie: **smrt je nutné zlo**, **smrt je nedefinovatelná**, **smrt je kostlivec s kosou (umělecké vyobrazení)**.

Tabulka č. 10

Kategorizace smrti	Počet respondentů
Smrt je součást života	20
Smrt je konečná etapa života	15
Strach ze smrti	13
Víra v posmrtný život	12
Smrt je nevyhnutelnost	9
Smrt je smíření a vysvobození	9
Smrt je připomínka užívání si života	6
Smrt je jediná jistota	2
Smrt je nutné zlo	1
Smrt je nedefinovatelná	1
Smrt je kostlivec s kosou (umělecké vyobrazení)	1
Nevím, nepřemýšlím o smrti	4

Výzkumnou otázku **Jak středoškolská mládež vnímá smrt a co pro ně znamená?** lze shrnout, že nejvíce respondentů vnímá stáří jako přirozenou etapu života a jako období odpočinku. Mnoho respondentů, se ke stáří vyjádřit nechtěli. Hodně respondentů má ze stáří strach.

3. Diskuze

Z výsledků dotazníkového šetření k výzkumné otázce **Jaký má středoškolská mládež smysl života?** vyplývá, že nejvíce respondentů, chtějí život prožít a jejich smysl se skládá z různých žebříčků hodnot (práce, rodina, cestování, studium atd). V návaznosti na názory Viktora Frankla⁹⁸, který je zastáncem názoru, že smysl života se mění od člověka k člověku a ze dne na den a je to zcela individuální počin, je důležité, že každý má v životě nějaké poslání, kterému on sám musí dát smysl, aby to bylo v souladu současné společnosti, což je možné potvrdit i v případě výroků respondentů. Každý respondent zvláště si svůj smysl života tvoří individuálně. Je tedy zajímavé zjištění, že téměř polovina respondentů chtějí věnovat energii svým vybraným hodnotám a život prožít. V případě prožití života je také potvrzen výzkum Slezáčkové⁹⁹, která se věnuje výzkumu pozitivního myšlení a výroky respondentů se shodují v pozitivním myšlením ohledně smyslu života.

Z výsledků dotazníkového šetření k výzkumné otázce **Co pro středoškolskou mládež znamená láska?** vyplývá, že láska má mnoho podob, nejvíce respondentů definovalo lásku jako emoci – cit, jako smysl života, jako nejdůležitější věc v životě. Lze tedy potvrdit tvrzení Platóna¹⁰⁰, že láska je symbolem lidského života a dělá nás takovými, jakými jsme. Podoby lásky jsou různorodé začíná to láskou k rodičům, kamarádům, práci, partnerovi a nakonec k vlastním dětem. Zajímavým faktem je, že jeden respondent odpověděl, že neví, co je láska. Ten, kdo toto může tvrdit dle Platóna jako by neexistoval, protože lásku máme zakódovanou v sobě.

Z výsledků dotazníkového šetření k výzkumné otázce **Jaké jsou osobní cíle u středoškolské mládeže?** vyplývá, že nejvíce respondentů má své osobní cíle v různých hodnotách (rodina, práce, cestování, láska, studium) a také v prožití šťastného a spokojeného života. Dle výzkumů Macka¹⁰¹ se v druhé fázi adolescence začínají větvit cíle, které lze rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé. V tomto případě lze potvrdit, že respondenti rozdělují své cíle na krátkodobé a dlouhodobé. Z výzkumu je patrné, že již nyní se většina respondentů zaměřuje na osobní cíle dlouhodobé. Jsou si také vědomi, že činy budou ovlivňovat jejich život a plány, jak tvrdí i Macek.

Z výsledků dotazníkového šetření k výzkumné otázce **Co pro středoškolskou mládež znamená budoucnost?** vyplývá, že nejvíce respondentů budoucnost neřeší, žijí přítomností, což se může zdát jako paradox, protože i budoucnost může být krátkodobá a dlouhodobá, tudíž pokud někdo tvrdí, že

98 Frankl, E., V. *Člověk hledá smysl : úvod do logoterapie*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1994.

99 Slezáčková, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada, 2012.

100Platon. *Symposion*. Praha: OIKOYMENH, 2000.

101 Macek, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 1999.

budoucnost neřeší, tak to nemusí být pravda, protože krátkodobá budoucnost může být i zítřek a v určitých lidských rituálech víme co bude zítra, takže si krátkodobou budoucnost naplánovat musíme. Naopak u dlouhodobé budoucnosti můžeme věřit, že ji někteří neřeší. Zajímavým faktem na tuto otázku byla odpověď od respondentů, že budoucnost je čas budoucí bez konkrétnějšího rozvedení. Vyrovnané byly výroky o ovlivnitelnosti či neovlivnitelnosti budoucnosti. Budoucnost je tedy buď neřešena nebo je budoucnost definována jako určitý cíl. Tedy vědomí toho, že v budoucnosti musíme udělat něco, aby to bylo prospěšné pro nás.

Z výsledků dotazníkového šetření k výzkumné otázce **Jak středoškolská mládež definuje svobodu?** vyplývá, že nejvíce respondentů definuje svobodu jako nezávaznost. Svoboda je úplná, bez norem, pravidel, žít si podle svého uvážení, nezávaznost na ničem. Můžeme se pouze domnívat, zda je to pouze ideální představa o pojmu svoboda, či realismus. Každopádně většina respondentů si je vědoma, že naše společnost má jistý řád, zákony, normy a pravidla, která je potřeba dodržovat a že každá kultura a společnost má tyto hranice jinde. Další kategorie, která se na žebříčku vyhodnotila nejvíce je svoboda jako možnost svobodné volby a svoboda slova. Sak¹⁰² se na otázku svobody vyjadřuje podobně jako respondenti, kteří jsou názoru, že svoboda je možnost volby, zároveň však potvrzuje, že hodnotový systém naší společnosti určitým způsobem popírá svobodu jedince. Takže definice svobody jako nezávaznost se může potvrdit, jako vědomí naprosté svobody.

Z výsledků dotazníkového šetření k výzkumné otázce **Jak středoškolská mládež vnímá stáří a co pro ně znamená?** vyplývá, že nejvíce respondentů vnímá stáří jako přirozenou etapu života a období klidu a odpočinku. Velmi překvapující závěry od respondentů, protože současná doba neměla příliš pozitivní pohledy na období stáří, dle všeobecných výzkumů se často hovoří o zlepšení kvality stáří a pomáhání seniorům v rozvoji. To však v tomto výzkumu nebylo vyřčeno ani jednou. Pouze dva respondenti se ke stáří vyjádřili s úctou. Strach ze stáří má pouze 11 respondentů ze 100, což je také překvapující, byl očekáván větší počet. Z výzkumu je evidentní, že současná středoškolská mládež vnímá stáří jako přirozenou součást života, což je pozitivní, ale bylo by vhodné zamyslet se i nad kvalitou stáří.

102 Sak, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000.

Z výsledků dotazníkového šetření k výzkumné otázce **Jak středoškolská mládež vnímá smrt a co pro ně znamená?** vyplývá, že nejvíce respondentů vnímá smrt jako přirozenou součást života, konečnou fázi života. Mnoho respondentů vnímá smrt jako danost, strach ze má jedenáct respondentů. V posmrtný život věří pouze dvanáct respondentů. V případě oslovených respondentů na téma posmrtný život Sak¹⁰³ zjistil, že téměř 49 procent tázaných respondentů věří na život po smrti. V tomto případě se toto zjištění potvrdit nemůže, pouze 12 procent tázaných respondentů věří na posmrtný život. Zbýlých 88 procent pravděpodobně věří, že po smrti již nic není.

103 Sak, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, jaké má názory současná středoškolská mládež na vybraná témata. Tento cíl považuji za splněný nad očekávání. Vzhledem k osobním otázkám nastaly obavy, že mnoho studentů nebude chtít odpovědět. Možná díky anonymitě se studenti nebáli projevit své pocity a názory na otázky, které považujeme za klíčové pro zjišťování současného vnímání středoškolské mládeže. V teoretické části se na základě odborné literatury zpracovaly poznatky vztahující se k problematice smyslu života, a to zejména z filosofického a psychologického hlediska. Cílem empirické části bylo zjistit, jakým způsobem nahlíží středoškolská mládež na vybraná témata – smrt, stáří, svoboda, osobní cíle, vnitřní uspokojení, pohledy na svět a společnost, láska, budoucnost a jaký je jejich smysl života. Dotazníkové šetření bylo provedeno u žáků středních škol. Výzkum v této bakalářské práci byl zaměřen na pochopení vnímání smyslu života u středoškolské mládeže. Je zacílen na otázky týkající se smyslu života, osobních cílů, budoucnosti, názorů na svobodu, stáří a smrti. Mládež vždy byla a bude naše budoucnost, takže je na místě se ptát, co je pro ně smyslem života, jaké mají plány do budoucnosti, jaké jsou jejich osobní cíle a co pro ně znamená stáří a smrt. Na základě těchto informací jsme schopni si alespoň představit, kam středoškolská mládež svojí iniciativou spěje a s ní kam spějeme i my, protože nás svými vizemi také ovlivňuje. Jako výzkumná metoda byl použit dotazník, který se skládal z otázek týkající se smyslu života. Otázky byly tvořeny vhodně k tématu práce a většina je vytvořena formou otevřených otázek. Důležitým faktorem byla návratnost a kvalita odpovědí.

Jsem velice ráda, že jsem si vybrala téma Smysl života. Tvorba dotazníku, sběr dat a vyhodnocování byla mojí první zkušeností. Dotazníkový výzkum mi pomohl alespoň částečně nahlédnout do duše studenta a ucelit si představy o tom, co zažívají, vnímají, plánují. Jaký mají pohled na svět, na sebe a na ostatní. Sama za sebe mohu říci, že jsem zpočátku měla velké obavy z odpovědí studentů. Očekávala jsem odpovědi velmi negativisticky založené nebo žádné. Výsledky mě však překvapily a tvorba této práce měla najednou jiný směr, ve kterém jsem viděla smysluplnost a radost. Reakce studentů jsou vyspělé, pohotové, rozumné a dávají smysl.

Několikrát jsem se zamyslela při kategorizaci jednotlivých otázek, zda bych to samé ve stejném věku napsala či ne. Není snadné v současnosti vyjádřit vlastní názor bez kritiky. Takže oceňuji otevřenost studentů k tak osobním otázkám. Doufám, že nasbírané informace budou přínosem nejen pro další studenty, ale také pro pedagogy.

Přestože byly zpracovány výroky pouze 100 respondentů, věřím, že takto rozumově vyspělých jedinců je po celé České republice více. V případě méně pozitivních výsledků si můžeme vzít ponaučení a vytvářet prostor pro jejich změny.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Blatný, M. *Psychologie osobnosti: hlavní témata a současné přístupy*. Praha: Grada, 2010, 978-80-247-3434-7.
- Erikson, E.H. *Identity: Youth and Crisis*, Norton, New York, 1968.
- Eucken, R. *Smysl a hodnota života*. Praha: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, 1938.
- Frankl, E.,V. *Člověk hledá smysl: úvod do logoterapie*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1994, ISBN 80-901601-4-X.
- Fromm, E. *Umění milovat*. Praha: Portál, 2015, ISBN 978-80-262-0806-8.
- Kalhous, Z., Obst, O., a kol. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-253-X.
- Katrnák, T., et al. *Na prahu dospělosti*. Praha: Dokořán, 2011, ISBN 978-80-210-5455-4.
- Kierkagaard, S. *Bázeň a chvění – Nemoc k smrti*, Praha: Svoboda – Libertas, 1993, ISBN 80-205-0360-9.
- Klevetová, D., Dlabalová, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing, 2008, ISBN 978-80-247-2169-9.
- Kraus, B., et al. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. Brno: Paido, 2006, ISBN 80-7315-125-1 (brož.).
- Křivohlavý, J. *Psychologie smysluplnosti existence*. Praha: Grada Publishing, 2006, ISBN 80-247-1370-5 (brož.).
- Langmeier, J., Krejčíková, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006, ISBN 80-247-1284-9.
- Locke, J. *Druhé pojednání o vládě*. Praha: Svoboda, 1992, ISBN 80-205-0222-X.
- Macek, P., *Adolescence*, Praha: Portál, 1999. ISBN 0-7178-348-X.
- Mareš, J. *Kvalita života u dětí a dospívajících. I*. Brno: MSD, 2006, 80-86633-65-9 (brož.).
- Nakonečný M. *Sociální psychologie*. Praha: Academia, 2009, ISBN 978-80-200-1679-9.
- Platon. *Symposion*. Praha: OIKOYMENH, 2000, ISBN 80-86005-89-5.
- Poněšický, J. *Člověk a jeho postavení ve světě*. Praha: Triton, 2006, ISBN 80-7254-861-1.
- Rousseau, J., J. *O smlouvě společenské čili o základech politického práva*. Praha: Vlastním nákladem vydal J. Otto, 1911.
- Sak, P. *Proměny české mládeže*, Praha: Petrklíč, 2000, ISBN 80-7229-042-8.
- Slezáčková, A. *Průvodce pozitivní psychologií*. Praha: Grada, 2012, ISBN 978-80-247-3507-8 (brož.).
- Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda, 1974.
- Vašutová, M, Panáček, M., a kol. *Mezi dětstvím a dospělostí*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2013, ISBN 978-80-7464-125-1.

Internetové zdroje

Zdroj: <http://citaty.net/autori/johann-wolfgang-von-goethe/?q=5105>

PŘÍLOHA Č.1

DOTAZNÍK

Vážení studenti,

tento dotazník slouží k průzkumu, který je zaměřen na téma Můj smysl života. Vaše cenné názory a zkušenosti souvisejí s výzkumem současného pohledu na život a svět u středoškolské mládeže.

S vyplněním dotazníku nespěchejte. Dotazník je zcela anonymní, takže nepište své jméno ani další informace. Vyvarujte se jakékoliv identifikace. Vše, co uvedete, bude analyzováno, zpracováno a využito pouze pro účel průzkumu. Prosím o upřímnost a otevřenost. Tento průzkum je dobrovolný, pokud se nechcete zúčastnit, prosím o zpětnou vazbu. Je žádoucí zodpovědět všechny otázky, ale v případě nelibosti lze otázku vynechat. Pokud se však tak stane u většího počtu studentů, ztrácí tento dotazník smysl.

Na dotazník lze odpovědět zaškrtnutím nehodícího se. V případě nejasnosti odpovědi se přikloňte k tomu, co je Vám nejbližší. Pokud potřebujete svojí odpověď změnit, začerněte políčko a zaevidujte nové stanovisko. V případě, že nemáte přednastavené odpovědi, použijte svou fantazii a krátkou větou odpovězte dle vlastního uvážení.

Předem děkuji za ochotu a odpovědi.

1) Jsi muž či žena?

muž
žena

2) V jakém ročníku jsi?

první
druhý
třetí
čtvrtý

3) Jaký je Tvůj věk?

15
16
17
18
19 +

4) Jaký je Tvůj smysl života, v čem spočívá Tvůj smysl života?

5) Co pro Tebe znamená láska?

6) Jaké jsou Tvé osobní cíle v životě?

7) Co pro Tebe znamená budoucnost?

8) Jak by jsi definoval/a svobodu?

9) Jak vnímáš stáří a co pro Tebe znamená?

10) Co pro Tebe znamená smrt a jak ji vidíš?

